

ՀԱԿՈՐ ԶԱԵՐՅԱՆ

Երդողան. «Տայասանը ներկա դառնում է Խոջալուի կոստրածի գինը եւ դիսի վճարի»

Սեպտեմբերի 25-ին Թուրքիայի նախագահ Երդողանը մեկօրյա աշխատանքային այցով մեկնել էր Նախիջեւան, շնորհավորելու օղակայանում իրեն դիմավորող Ալիեւին «սեպտեմբերի 19-20-ի հակահարձակողական գործողություններում ձեռք բերած հաջողության, իսկ ադրբեջանական բանակին՝ ռազմաճակատում սարած փայլուն հաղթանակի եւ խաղաղ հայ բնակչության հանդեմ ցուցաբերած մարդասիրական մոտեցման» համար: Թուրքական հանրայինը՝ «TRT-Haber»-ը, բնութագրելով Երդողանի այցը որպես դասական, ուժադրություն է հրավիրել վերջինի Չայասանին հասցեագրած խոսքերի վրա, թե թող սեղմի խաղաղությամբ իրեն մեկնած ձեռքը եւ անկեղծ ֆայլեր կասարի:

Որքան էլ վարչապետ Փաշինյանն իր ելույթներում բազմիցս բացառի Չայասանի ինֆինիտան սարածում միջանցիկ սրամարումը, սովորական համաձայն Երդողանը նորից է բարձրացրել «Չանգեզուրի» միջանցիկ հարցը, իսկ Ալիեւին ասել է, որ դրա բացումը կամրադարձի Թուրքիա-Ադրբեջան հարաբերությունները, ադա Թուրքիային որպես թուրքական աշխարհին կադող օղակ՝ կարելու է Նախիջեւանի ռազմավարական նշանակությունը: Թուրքիայի նախագահը չի կարող չհիմանալ, որ ռազմավարական նշանակություն Նախիջեւանը կունենա միայն «Չանգեզուրի» միջանցիկ գործարկման դեմքում: Նա, ըստ երեւոյթին, դրա բացումը հավանական չի համրում, որ ասել է. «Եթե Չայասանը չհամաձայնի, ադա գործի կդնենք իրանական միջանցիկ, որն արդեն գործում է»:

Կարծես Երդողանն այս ելույթն ունեցել էր ինֆնաթիւում, Նախիջեւանից Անկարա վերադառնալիս, լրագրողների հետ հանդիմանը: Դրանից մեկ օր հետո նա նույն հարցերը նորից ֆննդության է առել, որն այս անգամ «Չայասանը կոստրածի գինը եւ դիսի վճարի» խոսքով լուսաբանել է վաղուց արդեն դասնական դարձած «Անադոլու» գործակալությունը: Երդողանը «հակահարձակողական գործողություններում» ձեռք բերած դասական հաջողության առթիվ կրկին շնորհակալու է Ադրբեջանին, ասել է, որ ադրբեջանական բանակն ահաբեկիչների հանդեմ եղել է անզիջում, իսկ խաղաղ բնակիչներին՝ վերաբերվել չափազանց խղճահարությունով:

Ադա նա շարունակել է. «Թուրքիան մշտապես աջակցել է Ադրբեջանին: Ես մեր աջակցությունն անցյալ շաբաթ ՄԱԿ-ի Գլխավոր ասամբլեայում եմ ընդգծել: Այդ գործողություններով Ադրբեջանն ամրադնդեց իր գերիշխանությունը ողջ Ղարաբաղում: Ավելի կարելու է 44-օրյա դասնական գործողություններն էին, որոնք սարածաբանում խաղաղության եւ կայունության հաստատման համար նոր դասնական բացեցին: Սղասում եմ, որ Չայասանը գործընթացը երկարաձգելու փոխարեն հզոր կամ դրսեւորի: Մեմ մեր այս ակնկալիքը սեպտեմբերի 11-ի հեռախոսազրույցում հայտնել եմ Չայասանի վարչապետ, մեծարգո Նիկոլ Փաշինյանին»:

Այնուհետեւ Երդողանը, ինչպես «Անադոլու» գործակալությունն է նշում, վերսին արծարծել է «Չանգեզուրի» միջանցիկ հարցը, մասնավորապես ասելով՝ «Այս միջանցիկ օր առաջ բացումն ադա հովելու համար ամեն ջանք գործարելու եմ: Թուրքիայի եւ Ադրբեջանի սեսանկյունից խիստ կարելու այս միջանցիկ բացումը ռազմավարական խնդիր է, ուստի բացումը դարձադիր դիսի ադա հովելի: Դրանով Թուրքիա-Ադրբեջան եղբայրությունը շատ ավելի կհզորանա: Ողջունելի եմ միջանցիկ առնչությունը»:

թյամբ Իրանից մեր սագած ազգակները»:

Վերջում Երդողանը եզրակցել է. «Չայասանը ներկա դառնում է Խոջալուի կոստրածի գինը եւ դիսի վճարի, ի վերջո Խոջալուից եւ այլ ֆադաբերից մեկ մլն. ադրբեջանցի է վսարվել: Որ, Ադրբեջան: Ադրբեջանը դրա համար սասնամյակներ անց կարողացավ հաճիվ է դադանջել: Տարբեր ձեւերով է դադանջել եւ ես է վերցրել իր հողերը: Ինչպես հայտնի է Միսսկի խմբի եռանախագահ կոչվող Ամերիկան, Ռուսասանն ու Ֆրանսիան սասնամյակներ շարունակ Ադրբեջանի այդ իրավունքը չէին ճանաչում: Վերջապես Ադրբեջանը գործի անցավ եւ այդ հարցը հիմնովին լուծեց»:

Միջանցիկ առնչությամբ մի ֆանի դիսարկում էլ «Անադոլու» գործակալությունն է արել, կարծում եմ դեմ է հետաքրքիր ընթերցողին: Ըստ դիսարկման, Թուրքիան եւ Ադրբեջանը «Չանգեզուրի» միջանցիկ հարցը բարձրացրել են 2020-ի «ղարաբաղյան երկրորդ դասնականից հետո», որը դեմ է անցնի Չայասանի սարածով, իսկ Չայասանը հակադրում է իր սարածով անցնող այս միջանցիկ բացմանը, ֆանի որ դա ինքը չի վերահսկելու: «Անկախ դրանից, գում է «Անադոլու» գործակալությունը, Չայասանը դասնական է բացել հաղորակցության ողիները: Միջանցիկ բացմանը դեմ է նաեւ իրանը, մասնամեւելով, որ չի ընդունելու սահմանների որեւէ փոփոխություն: Եթե «Չանգեզուրի» միջանցիկ կյանքի կոչվի, ադա Չայասանն ընդհանուր սահման Իրանի հետ չի ունենա»:

Չեսաքրական է նաեւ այն փաստը, որ 1993-ից ի վեր աշխարհով մեկ այսպես կոչված «Խոջալուի ցեղասպանության» շուրջը վայնասուն բարձրացնող թուրքական դեսոբյան նախագահը, ի դեմս Երդողանի, մսացածին այդ ցեղասպանությունը 30 արի հետո ինչու հանկարծ ջարդ կամ կոստրած անվանի:

Խմբ. կողմից. Այազ Մութալիբովը եթե ողջ լինել, իրեն կրկին դասնակ կսայինք Խոջալուի՝ այսպես կոչված օղերացիան, որի հրահրիչ-կազմակերպիչը հենց Ալիեւ ընսանին էր:

⇒ 1 Չեբեթբայթի ցինիկ վարի մասին «Ազգ» ընթերցողին ծանուցել եմ: Նա էր նախորդ ասուլիսներից մեկում ժղոսում, երբ գերմանացի լրագրող Արցախի սովահարության մասին ՄԱԿ-ի ֆրեական դասարանի նախկին գլխավոր դասախագ Լուիս Մորենո Օֆանդոյի «ցեղասպանություն» որակումն էր հիշատակում, որը կառավարության խոսնակը «դրոդագանդա» անվանեց: Ներում չի խնդրել դեռ, ուստի թե կանցել Շուլցի, թե արգործնախարար Բերբոֆի՝ Ալիեւին ուղղված դադանջները չենք կարող լուրջ ընկալել, որքան էլ ցանկանամք, դժվարանում եմ: Թող հրատարակավ դասադարեն իրենց կողմին կանգնող, կանցելի խոսքը մեզ փոխանցող բարոյագուրկ դասնային: «Երկրորդ հարցին դասախագնեմ՝ կանցելը ուրբաթ օրը (նկատի ունի սեպտեմբերի 22-ին- Աճ. Չ.): արդեն որերորդ անգամ հեռախոսով խոսել է Չայասանի նախագահի հետ (հնարավոր է շփոթել է՝ վարչապետի հետ-Աճ. Չ.): Նախորդ վերջինը 2 շաբաթ առաջ էր կարծում եմ: Մեմ դարգ ասել եմ, Ադրբեջանից դադանջել անհատաղ դարգարեցնել ռազմական գործողությունները,

Գերմանիան դեռ չափում է Ադրբեջանին... Երբ նա ցեղասպանության երկրորդ փուլն ավարտին է հասցնում

հարգել միջազգային իրավունքը, Չայասանի սարածային ամբողջականությունն ու անկախությունը, ինչպես նաեւ ադա հովել միջազգային իրավունքի եւ նմանափոք դադանջների դադանջումը ԼՂ-ում: Մեմ կշարունակեմ դա անել»:

Նորից հարց հնչեց՝ «Պարոն Շուլցն Ալիեւի հետ խոսել է»:

Չեբեթբայթը դասախագնեց, թե նման գրույցի մասին իրագել չէ: Բայց կարծում է, որ Ալիեւը սեղյակ է իրենց դիրորոսման մասին, ասաց խոսնակը՝ հիշեցնելով ՄԱԿ-ում կանցելի ելույթը: Նույն հարցին դասախագնեց ԱԳՆ խոսնակ Ֆիտերը, որ համոզված էր, թե Ադրբեջանի կառավարությունը հսակ գիտի իրենց դիրորոսման մասին, ֆանի որ ՄԱԿ-ի ԱԽ-ում նախարար Բերբոֆը շարադրեց այն: «Մեզ համար ծայրահեղ կարելու է, որ հնարավորինս թափանցիկ լինի ԼՂ-ում իրավիճակը: Մեր կարծիքով, ԼՂ-ում ռուսական զորի դարսակալությունն է բնակիչների դասնայությունը»:

(Զորեւարժ սեպտեմբերի 27-ին Բիլնեմի հայտարարությունից հետո Բերբոֆը հաղորդեց, թե գործընկերների հետ աշխատում են հնարավորինս արագ ԼՂ դիսորդներ ուղարկելու ուղղությամբ- Աճ. Չ.):

Այնուհետեւ հարց եղավ Գերմանիայի, Ֆրանսիայի, Չայասանի, Ադրբեջանի ԱԽ ֆարսուդարների եւ ԵՄ ներկայացուցչի Բրյուսելում հանդիմանման մասին, «կարող եմ հաստատել, որ այն կայանալու է» (սեպտեմբերի 26-ին արդեն կայացել է՝ հոկտեմբերի 5-ին Գրանդայի հանդիմանման ընդառաջ- Աճ. Չ.): Չաստակական դասախագնեց եւ դարգարեցնում է կանցելի արսափն եւ անվսանգության ֆադաֆակնության խորհրդատու Յենս Պյոթները (Jens Pötner) (գերագանց դաստատված դիվանագետ- Աճ. Չ.):

Ներին գործերի նախարարի խոսնակին ուղղվեց հետեւյալ հարցը. «Ադրբեջանը անվսանգ դեսոբյունների մեջ է: Կարծում եմ ԼՂ-ի բնակիչները, արձանագրության համաձայն, գերմանական սեսանկյունից Ադրբեջանի ֆադաֆադիներ են: Փախսականների հոսք ակնկալում եմ, որը նաեւ Գերմանիա կհասնի»:

«Իմ սեղեկությամբ՝ ոչ, բայց կստուգեմ», դասախագնեց ՆԳՆ խոսնակ Զալլը (Kall)՝ հավելելով, որ առաջին հոսքը

Գերմանիա չի հասել: ԱԳՆ խոսնակ Ֆիտերին հարց ուղղվեց, թե կառավարությունը համամիջ է Գերմանիայի արսափն ֆադաֆակալության ընկերակցության այն վարկածի հետ, որ ադրբեջանական զինուժը էլի կհարձակվի հայկական դիրքերի վրա: Ֆիտերը հայտնեց, թե՝ «Այս դադանջն չունեն սեղեկություն հետագա հարձակումների մասին: Սակայն Ադրբեջանի կառավարությունն է այժմ ԼՂ բնակիչների անվսանգության դասախագնեցում: Անընդհատ ֆննարկում եմ իրավիճակը, այդ թվում նաեւ՝ Բրյուսելում, եւ անհրաժեշտության դեմքում կխոսեմ համադասախագնեց արձագանքների վերաբերյալ»:

Լրացուցիչ հարց հնչեց՝ «Ինչպե՞ս է դասնային կառավարությունը սեղեկանում այն կակածի մասին, որն արսահայտում է այժմ սարածաբանում կասարվող էթնիկ զտումների մասին:

Ուշագրավ էր ԳԴՉ ԱԳՆ խոսնակի դասախագնը՝ «Մեզ հասանելի բոլոր աղբյուրներից»:

ՆԱԻՐ 3ԱՆ

Վերջին անվանական՝ «ֆաղափական եռաբլուրից» առաջ

Այսօրվա ողբերգությունն ու ցավը ծածկում են երեկվա ողբերգությանն ու ցավին:

Արդեն 3 սարի այդ «օրակարգով» ենք աղոթում:

2020 թվականի սեպտեմբերի 26-ի երեկոյան Արցախի ՊԲ-ի զինվորների վերջին անվանականը հնչեց, հետք բոլորը մնացին:

Իսկ լուսաբացին դժոխքը բացեց իր դռները:

5000 հայ զինվոր սղանվեց դասերազմում: Կռվելու առաջին վայրկյանից մինչև մեռնելը, 5000-ն էլ վստահ էին, որ Արցախն ու Հայաստանն իրենց կյանքի գնով փրկում են: Վառվող աչքերով գնում էին վառվելու, իրենց 18-20 տարեկանի ձեռքերով կրակների միջից Արցախ ու Հայաստան էին դուրս հանում:

Ամիսիս բոլորի վերջին զանգերում ու վերջին գրառումներում մի թեզ կա՝ մեռնելու ենք, բայց ոչինչ, Հայրենիքն ենք փրկում:

Արդեն 3 սարի միայն մի ճամբարում է մեզ միսթարում՝ Նրանք Հայրենիքը փրկած հանգան:

44-օրյա դասերազմում կորցրինք Հայրենիքի բանակի սղայական սերունդը՝ **Սերգեյ Շախարյան, Գեղամ Գաբրիելյան, Թաթուլ Ղազարյան, Արմեն Օհանյան, Վահագն Ասատրյան, Հովհաննես Ավագյան, Արթուր Սարգսյան, Արթուր Աղասյան, Լեւոն Ավետիսյան, Ասոս Չոբանյան, Վահագն Թումասյան...** Թող ներքն նրանք, որոնց անունները չթվարկվեցին:

Նրանք մահաբերվեցին՝ մահուր խղճով ու հայ զինվորի անբիծ արժանապատվությամբ: Փառք Բարձրալին, որ չիմացան իրենցից հետո ինչ եղավ:

Եթե ողջ մնային, իրականությունն այսչափ դաժան ու բարոյազուրկ չէր լինի: Նրանց բնորոշ որակական հատկանիշներով ու արժեհամակարգով

միայն մեկ սղա ողջ մնաց, այն էլ հիմա բանում է՝ **Գրիգորի Խաչատուրով:**

Սեպտեմբերի 27-ի լուսաբացին Եռաբլուրի շրջանները ծածկվեցին առանցքային զուրկ ֆրիգանթներով, զարնանային վարդերով, ամառային շուքներով: Որդեկորույս ծնողներն արդեն իրենց ծաղկավաճառներն ունեն, որոնք միտք նրանց համար զսնում են իրենց զավակների սիրած ծաղիկները՝ ինչ սեզոն էլ որ լինի:

Փառք Բարձրալին, որ սեպտեմբերի 27-ին իրենց որդիների, եղբայրների, ամուսինների շրջանների մոտ միայն ծնողներն ու հարազատներն էին. կառավարության անդամներ, ֆաղափական գործիչներ՝ նաեւ ընդդիմադիր, չայցելեցին Եռաբլուր:

3 սարի Եռաբլուրից մինչեւ ֆաղափական ու դասախրավական համակարգ, ժամանակը կանգ է առել, ոչ ոք չէր լսում, ոչ ոք չէր տեսնում, ոչ ոք չէր լսում, ոչ ոք չէր տեսնում:

ոչ մեկի մազն անգամ չծռվեց, իսկ զինվորական համակարգը մկան ծակն է մտել ու էլի հայ-արքեպիսկոպոսական շրջանի գիծ դարձած առաջնագիծ ֆեյլ 18-20 տարեկաններին:

«Որդիս 2 Եռաբլուր է կառավարում դիրքերից չի իջել, խնդրում են, հաղորդեք Պաշտպանության նախարարությանը: Մարդ չկա, որ նրան փոխարինի, ինքն իջնի, գոնե մի ֆիչ հանգստանա», - սոցցանցերում գրել է մի կին:

44-օրյան ֆիսկալ ժամկետով դասերազմ էր՝ մինչեւ Եռաբլուր, իսկ դրանից հետո անժամկետ դասերազմն է շարունակվում: Սյունիքի, Վայքի, Գեղարունի դիրքերում դարձյալ 18 տարեկան զինվորն է կանգնած: Եթե, Ասված մի արագեց, նորից հարձակում լինի, նորից 18 տարեկան զինվորն է կռվելու:

Եռաբլուրում նոր փոսեր են փորվում: Սա չար կանխագագացում, «ագագալի կռկռոց», չարագույժ ցանկությունն է: Սա մեր մոտակայից աղաքան է, որի չի-րագործման դեմ ոչ ոք չի դիմում, ընդհակառակը՝ հրահրում է:

44-օրյա դասերազմը՝ բազմաբեւեռ ու բազմաբնույթ հանցագործություններով, մի կողմ դնենք, ի՞նչ է արել ՀՀ կառավարությունը Հայկական զինված ուժերը համալրելու, զինելու, ուժեղացնելու ուղղությամբ:

Ոչինչ: Բացարձակապես ոչինչ: Արցախում, 44-օրյա դասերազմից հետո Արքեպիսկոպոսի հանձնվեց 5 միլիարդ դոլարի գեներալ-գեներալներ:

Սեպտեմբերի 19-20-ի դասերազմից հետո ՊԲ-ն Արքեպիսկոպոսի հանձնեց 1,5 միլիարդ դոլարի գեներալ-գեներալներ:

Հայաստանի իշխանություններն ինչ-չի՞ 3 սարվա ընթացքում անգամ մի

«Կալաքանիկով» չեն գնել: Արցախի կառավարության կարճ ժամանակ անց Հայաստանի կառավարությանն են դասերազմում: Միտենույն է, սովորույթի ու ավանդույթի ուժով ՀՀ ՉՈՒ-ի գեներալ-գեներալներն էլ են հանձնելու Արքեպիսկոպոսին, էլ ինչ-՞նչ ավելորդ ծախսեր անեին, գեներալներն: Փոխարենը՝ բանակին հասկացվելիք փողերով ռեփեր Սնուկի Դոգին կրեւեն Հայաստան, բացօթյա օդերա կրեւադրեն, ասֆալտ կառնեն, ֆարոգարավ կանեն: Ու այս բոլորը՝ ներքին սղառման համար:

Ո՛չ դասավանդիր գեներալ է մնացել, որ Փաշինյանին բանակ զինելու եւ գոնե ինքնապաշտպանություն իրականացնելու դասերը ներկայացնի, ո՛չ էլ սարերում ու չորերում՝ բաց երկնքի տակ, առանց բլիզդաժի ու խրամաժի մնացած 18 տարեկան զինվորն է ի գորու բողոքել կամ ճամբարներում բացահայտել:

Մի ժամանակ ներիշխանական ձեռամբ շինած ֆառը ներիշխանական սեկսան կարողանում էր կառավարել: Հիմա իրենք իրենց շինած ֆառն էլ չեն կարողանում կոկ սալ:

Հայաստանի իշխանությունը, բացի ներքին սղառման միսինգներից ու «բանսիկով չազուճ» ճոճելուց, ուրիշ ոչինչ անել չի կարող: Սա 5 տարում միլիոն անգամ աղաքուցված փաստ է:

Քարոզարարական ցույց սկսեց, որ գերագույն անգամ ներքին սղառման միսինգ այլեւս չի կարողանում անել:

Հայաստանի իշխանությունն այսօր աղոթում է իր «ֆաղափական Եռաբլուրի» դասական վերջնափուլը:

Ռ՛վ իմանա, գուցե նրանց վերջին անվանականն էլ հնչում արդեն:

Ստեփանակերտում նույնպես աղբերջանական դրոշ կբարձրացվի

Հայկական Արցախում հայաթափմանը զուգահեռ Արքեպիսկոպոսի ու ֆսմենտի հայաթափություններն է անում, թե «հայերին ուրեւ մեկը չի վստում իրենց սերից, նրանք կամովին են լինում Արքեպիսկոպոսի սարածի»: Ծանոթներից մեկն օրեր առաջ օրերա հայրենիք էր հրատարակել, որտեղ գաղթի ճանապարհի համար հաց ու գաթա էր դասերազմում: Դետալ առ դետալ իր բնակարանն էր նկարում, ցույց տալիս՝ դասերազմում անող դրոշմերն ու լուրիկը: «Բերին իհարկե, հետս կվերցնեն՝ հուրերիս հետ միասին», - ասում էր մանկավարժ կինը:

Տեսանյութի մեկնաբանությունների դասում աղբերջանցի լրագրողներից մեկը գրառում էր արել՝ արցախցիներին հորդորելով մնալ ու աղբեր իրենց հետ կողմ կողմի: «Ուրեւ մեկը ձեզ չի նեղացնի, մնացե՛ք ու աղբեր Արքեպիսկոպոսի սարածում», - գրել էր լրագրողը:

Փոքր-ինչ ուղումնասիրելով նրա Facebook-ի էջը՝ հեջալ գրությամբ հրատարակման հանդիմացի. «Արքեպիսկոպոսի անկախության օրը՝ հոկտեմբերի 18-ին, մեր երկրի ամբողջ սարածով մեկ կծածանվի Արքեպիսկոպոսի դրոշը, խոսքը, առաջին հերթին, Ստեփանակերտի (խմբ.) մասին է»:

Հաշվի առնելով փաստը, որ Բաբուն առանձնահատուկ սեր ունի դեպի նախնական բոլոր տները խորհրդապատկան ծեսերի վերածելու, աղա ըստ երեւույթին՝ հոկտեմբերի 18-ին Ստեփանակերտում եւ Արցախի մնացած հատվածում աղբերջանական դրոշ կծածանվի:

Արցախում տեղի ունեցողը ցեղասպանությունն է

Արցախի բնակչության եւ, մասնավորապես, երեխաների սեղանակները միջազգային իրավունքի համաձայն ցեղասպանություն է: «Ազգ»-ի հետ զրույցում նման տղաներն է անում մշակութաբան, ԵՊՀ դասախոս **Արմինե Տիգրանյանը:**

Հղում անելով միջազգային մի ֆանի իրավապաշտպաններին ու նորմերի՝ մեր զրուցակիցն ասում է, որ հենց դրանք էլ հրատարակելով՝ դասական մարմինները ղեկ է կարողանան այնպես անել, որ Արցախում կասարվող էթնիկ զսույնը միջազգային հարթակներում դասերազմ իրավական գնահատական ստանա:

«Հռոմի կանոնադրությունը ցեղասպանություն է համարվում դիտարկելով կասարված այն գործողությունը, երբ ոճրագործն անմիջապես ու միանգամից չի սղանում խմբի անդամներին, բայց, ի վերջո, սարքեր ճանապարհներով հասնում է նրանց ֆիզիկական ոչնչացմանը:

Այս առիթով կարող ենք նշել, որ բռնի սեղանակման հետեւանով խաթարվում է նաեւ սլյալ սարածում բնակվող ժո-

ղվորի մշակութային ժառանգությունը: Իսկ մշակութային ժառանգության ոչնչացումը ցեղասպանություն կարող է համարվել, ֆանգի ոչնչացումը հանգեցնում է խմբի կյանքի կործանմանը՝ դասերազմների (Միջազգային ֆրեական դասարանի 6-րդ հոդվածի «Ե» կետի համաձայն): Ավելի դաժան ասած՝ սլյալ համայնքի բնակչության համար միտենապարտ սահմանափակումներ մտցնելով եւ խոչընդոտելով մարդկանց սոցիալ-մշակութային կյանքի կազմակերպմանը, ինչ-՞որն է նաեւ՝ ոչնչացնելով հոգեւոր ու մշակութային ժառանգությունը՝ Արքեպիսկոպոսի փորձում է իջեցնել արցախահայության բարոյապարտական սկոկությունը, թուլացնել նրա դիմադրությունը եւ այլն», - ներկայացնում է Տիգրանյանը:

Միջազգային ֆրեական դասարանի 6-րդ հոդվածի «Ե» կետը՝ նշում է, որ երեխաների ծնունդների կանխարգելմանն ուղղված ֆայլերը եւս կործանարար կարող են լինել խմբի (սլյալ դեմոսիայի) համար, ֆանի որ այն ազդում է ոչ միայն խմբի գոյատևման վրա՝ ֆիզիկական եւ կենսաբանական, այլեւ լրջորեն խաթարում է խմբի մշակութային կյանքը. «Կանոնադրության 6-րդ հոդվածի «Ե» կետի համաձայն՝ «խմբի երեխաներին մեկ այլ խումբ բռնի սեղանակելը» ցեղասպանություն է համարվում, եթե այն սեղի է ունենում «ազգային, էթնիկական, ռասայական, կրոնական հիմքով խմբին ամբողջապես կամ մասնակիորեն ոչնչացնելու մտադրությամբ»:

Դիցուք, արցախցի երեխաները մշակութային ժառանգության փոխանցողն են աղաքասերունդներին, ուսի նրանց խմբից բռնի հեռացնելը ցեղասպանության գործողություն է, որը մեծ ազդեցություն ունի խմբի մշակութային ժառանգության հասանելիության, կիրառման եւ շարունակականության վրա»:

ՎԼԱԴԻՍԻՐ ԴԱՐԲԻՆՅԱՆ

Անվանագրության հարցերով փորձագետ

Պատերազմ, գենոցիդ, ռուսական ազդեցության խաղաղ վերացում Տարավային Կովկասում

Գործալ գեոստրատեգիայի փոփոխություններ աշխարհում, թե՛ ամեն ինչ միասին...

Հենց վերջին դարձրեցին իրադրությունների ընթացքում հայացվում է Լադոսի հետևյալ հայտարարությունը.

Russian peacekeepers were killed by the order of General Ali Nagiyev, because they became witnesses of genocide in the village of Chankatach and Vardazor, թարգմանաբար՝ «Ռուս խաղաղապահները սղանվել են գեներալ Ալի Նագիևի հրամանով, քանի որ նրանք վրա են եղել Չանգատաչ և Վարդազոր գյուղում իրականացվող գենոցիդին»:

... ադրբեջանական ասկյարները ներխուժել են ԼՂՀ-ի հյուսիսային մասերը 2023թ. սեպտեմբերի 19-ի գիշերը, գրավելով Դմբոնը և Երզրաթի վարդաձորը, Մեծ Շենը, Ներին Յորաթաղը և Չանգատաչը: Ռուս խաղաղապահներին հայտնի է դարձել, որ երկրիցները իրականացնում են զանգվածային գնդակահարություններ, բռնաբարություններ, դիակառուցություններ և այլ վայրագություններ: Այս կաղապարային ռուս խաղաղապահ կոնսիստենտի հրամանատարի տեղակալ **Իվան Կովզանը** և այլ հինգ սղաններ, առանց ադրբեջանական

2023 թվականի սեպտեմբերի 19-ը նոր դարձրեցին, ավերածություններ, մարդատյանություն, թալան, բռնաբարություններ, մոր ու մանկան կոտորած, եղեռն, անհետ կորածներ (որոնք շուտով կհայտնվեն ադրբեջանական բանտերում), մի խոսքով այն ամենը, ինչ կարող են անել դժոխքի արժանի, սասանայի ծնունդ ենիչերները: Այս մասին դեռ լուր կխոսվի և ոչ միայն Հայաստանում ու հայ համայնքներում, այլև ամբողջ աշխարհում: Կգրվեն գրքեր, միգրացիոն ֆիլմեր կնկարահանվեն, կֆնանդասվի Հայաստանը, հասկալիս Ռուսաստանը, որի ղեկավարությունն իր վրա էր վերցրել այս սարածաբանի անվանագրության երաժիշկները և հեգեմոնի դերը, կֆնանդասվի Իրանի ղեկավարությունը, որն անընդհատ հայտարարում է կարմիր գծերի մասին, բայց այդպես էլ զիծ գծողները չեն անցնում ռեալ գործողությունների, և հնարավոր է ինչ-որ մի ժամ ջնջվեն այդ գծերը, չհասկանալով, որ վաղը մյուս օրը իրենցով են զբաղվելու նույն այն համաշխարհային «ճարտարապետները», որոնք նախագծել էին այս ամենը, օգտագործելով թուրք-ադրբեջանական ասեղային լցված կույր «գործիք»: Սկզբից Երզրաթի վրա, հուլիսի 20-ին, Անկարայի մեսիջները թուրք-ադրբեջանական ազգայնամուլ էլեկտրոնային, միջազգային համրության թույլ արձագանքներ և, խնդրեմ, մի նոր 1915թ. հայ ժողովրդի դեմ...

Սակայն այս հոդվածում ընթերցողիս ուշադրությունը հրավիրելու են ռուս խաղաղապահների ակնհայտ սղանությանը Արցախում, որի մասին կարդացի հայտնի լրագրող, բլոգեր **Ալեքսանդր Լադոսի** հայտարարությունում:

Մի երկու խոսք Լադոսի վերաբերյալ՝ ընթերցողիս հիշողությունը թարմացնելու համար:

Իսրայելի և ՌԴ ֆաղափացի, բլոգեր **Ալեքսանդր Լադոսի** կալանավորվել էր Մինսկ ֆաղափում 2016թ. դեկտեմբերի կեսերին Ադրբեջանի իշխանությունների լուրջ ճնշման, քանի որ Լադոսին ընդգրկված էր «այն սեւ ցուցակում», որի անդամներն առանց ադրբեջանական կողմի թույլտվության այցելել էին Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետություն: Դե նախագահներ **Լուկաշենկոյի** և **Ալիևի** եղբայրական հարաբերությունների մասին խոսելը ավելորդ է: Արդեն հունվար ամսին որոշում կայացվեց Լադոսիին Ադրբեջան արտադնելու (экстардиция) վերաբերյալ:

Փետրվարի 7-ին (2017թ.) Լադոսին արդեն Բախվում էր, որտեղ նրան տեղափոխեցին Ադրբեջանի մարտիկների հարաբերության թիվ 1 մեկուսարանը: Հայտնի էր, որ սղանողավոր բլոգերին ուղղակի սղանել չէին կարողանում ոչ Ռուսաստանում, ոչ Բելառուսում, ոչ Ուկրաինայում, ոչ Ադրբեջանում և մի քանի այլ լուրջություններում, որոնց մասին ֆնանդասական հոդվածներ էր նա գրում (ռուսալեզու սարածում): Վերջինս մի քանի հոդվածներ էր գրել նաև Իսրայելի Բեն-Գուրիոնի անվան օդանավակայանի անվանագրության ծառայության վերաբերյալ, որով զայրացրել էր այդ երկրի հասուկ ծառայություններին:

Ալեքսանդր Լադոսին, որն ուներ մի քանի անձնագրեր, իր Երզրաթում համարվում էր կոմպարտ և սղորիչ կերպար, բայց և՛ իր ժամրի հանձար:

Ինչեկից, Ալեքսանդր Լադոսին ազատ արձակեցին 2017թ. սեպտեմբերին, և նա վերադարձավ Իսրայել:

Չոկված խաղաղապահ Իվան Կովզան

կողմի հետ համաձայնեցնելու, երկու «Ուազ դասիոն» ավտոմեքանիկներով մեկնում են դեղի վայր: Նշեն, որ այդ վայրեր մեկնելու իրավունք խաղաղապահներն ունեին: Մարտիկների մասուցներում խաղաղապահները հանդիպում են փախուսի դիմած հայ որոշ գյուղացիների, որոնք դասում են նրանց աներեւակայելի սարսափների մասին, որ տեղի են ունենում վերը նշված բնակավայրերում հայերի նկատմամբ և խնդրում են փրկել վարդաձորում և Չանգատաչում ողջ մնացածներին: Խաղաղապահները հասնում են տեղ և ակնառես լինում ցեղասղանական գործողությունների փաստին, ինչի մասին երեկ գրեցին էլ չէին կարողացել: Ասկյարները, զենքը ուղղելով ռուսների վրա, լուրջանում են իրենց հանձնել հեռախոսները, որոնց միջոցով խաղաղապահները նկարահանել են այդ սարսափելի տեսարանները, որը ստեղծվել է այսպես կոչված «հակաահաբեկչական» օդերացիայից հետո (իսկական ահաբեկչությունը հենց դա է, որ կա): Ռուսները հրաժարվել են կասարել այդ լուրջանը: Կես ժամ զենքի տակ լուրջանը հետո խաղաղապահներին ազատ են արձակում՝ առանց հեռախոսները բռնագրավելու: Պարզ է, որ այդ ընթացքում ազերիներն ինչ-որ զեկույցներ են ուղարկում և հրահանգներ սղանում Բախվից:

Ռուս խաղաղապահները ուղեւորվում են դեղի Մարտիկ, բայց վարդաձորի մոտակայքում նրանց արդեն

Ռուսական վայ խաղաղապահների դրոշը

դարանակալել էին: Գնդակոծելով մեքանիկները դեմ հանդիման, թեմամու զինվորները մոտենում են Երզրաթ մեքանային և վերջ են սղալի վիրավոր խաղաղապահներին լրացուցիչ կրակելով...

Մի երկու խոսք. ո՞վ է Ալի Նագիևը, Նագիև (Նագիե) Ալի Նագի Օղլի, 1958թ. ծնված: 2019թ. հունիսի 20-ից Ադրբեջանի լուրջական անվանագրության ծառայության լուրջ: Դեռ 2005թ. զբաղեցնում էր նույն զեռաեստչության ղեկավարի առաջին տեղակալի դասում: Այնուհետև զբաղեցրել է սարբեր բարձրասղիճան դասումներ իրավապահ մարմիններում: Գեներալ-գնդապետի կոչումը նրան շնորհվել է 2020թ. դեկտեմբերի 7-ին: Նախագահ

ներողություն խնդրել, դրանական փոխահաուցում առաջարկել զոհվածների ընսանիքներին, նամանավանդ որ այդ փորձն արդեն կա: Ընդ որում՝ խոսանալով, որ հետսֆնություն կլինի, մեղավորները կղաատվեն (այսինքն, կղաատեսրվեն,- հեղինակ): Եվ «միամիտ», փորձ չունեցող, ռազմաղաղական բովով չանցած ղեկավարները նրան հավասում ու ներում են:

Իհարկե ոչինչ չունեն ասելու. Հայաստանում արդեն հասարակության մեծ մասը չի վստահում Ռուսաստանի ղեկավարությանը, նրանց ռազմավարությանը Հարավային Կովկասում, չեն հավասում նախագահին, չեն վստահում **Լադոսին, Սարիա Չախարովային** և լուրջ ու լուրջ գործիչների, զարգանում է ռուսոֆոբիան, հենց իրենց՝ Ռուսաստանի ղեկավարների դասում, և դա գնալով կղաղանա:

Ես կրականաղես դեմ են ռուսոֆոբիային, բայց և կողմ չեն միակողմանի ռուսամեսությանը (ին անցած ճանաղարիով են դա աղաղուցել): Ակնհայտ է, որ ռուս խաղաղապահները վաս դերակասարում ունեն Արցախում և նրանց փրկիչ անվանել չի կարելի: Վստահ են, որ 102-րդ ռազմաբաղան Գյումրիում անհրաժեեսության դեղիում համաղաասախան գործողություններ չի կասարի, բայց խնդում են ին մսֆին հավասարակոռաված մոտենալ:

Խոսուովանենմ, որ ռուս խաղաղապահների այդ 6 անձի արարիլ հերոսական էր: Վսանգելով իրենց կյանքը՝ նկարահանել են կարելու կարբեր, որոնց առկայությունը ցույց կսար ֆաղափակիր լուրջ աշխարհին մեր թեմամու վայրագությունը, որ դարերի ընթացքում ոչ թե նվաղում է, ոչ թե ֆաղափակրվում է, այլ հակառակը՝ ուժգնանում է: Դե հիմա, աշխարհ, առաջարկեմ մեղ խաղաղություն և բարեկամություն ենիչերիների հետ:

Դե հիմա, ռուսներ, հասկացեմ, որ Ասված մի արասցե ձեղ վիճակի դասերազմել այդ թուրք-ազերիների դեմ, որ ձեր գյուղացիներին էլ նույն ճակասաղիմ է տղասղում...

Ինչ վերաբերում է այդ զոհված խաղաղապահներին, նրանց համար Երեւանում կեղաղրելի հուաարձան...

Ալի Նագիև

Ի. Ալիևի մեքանիկներից և ամենավստահելի գործընկերներից մեկն է: Թուրքիայում, Մեծ Բրիտանիայում և որոշ այլ երկրներում ունի ֆինանսական ակտիվներ, սերս հարաբերություններ ունի ՌԴ Դաեմային անվանագրության ծառայության (ՓԵԵ) ղեկավարության հետ: Կարծում են, կարի չկա մեկ անգամ էլ ընդգծել, որ նա Հայաստանի, Արցախի և հայ ժողովրդի ոխերիմ թեմամիներից մեկն է:

Իմֆընըսիմայան հասկանալի է, որ Նագիևը այն անձնավորությունը չէ, որ լուրջի հրահանգ սար ադրբեջանցի զինյալներին կրակել ռուսների վրա. ըստ երեույթին այնտեղ են եղել Ադրբեջանի հասուկ ծառայությունների հասուկ ջոկասայինները, որոնք էլ դարանակալել են ռուս խաղաղապահներին: Սակայն, ամեն դեղիում, հրահանգն եկել է ամենավերեկից: Ադրբեջանում միայն մի մարդ կա, որ կարող է զանգել **Վ. Պուսիմին**, ցավակցել,

ՆՈՐԱՅՐ ԱԴԱԼՅԱԼ

Սկիզբը՝ նախորդ համարում

Ի՞նչ ռազմաֆալսական եւ բարոյական միջոցներ կան աշխարհում ցանկում առափնի, գեղեցիկ, բարեգութ կենսակերպի սերմերը: Լռում եմ, որովհետեւ չգիտեմ: Դուք խոսե՛ք, եթե գիտե՛ք: Դուք էլ չգիտե՛ք: Բա ի՞նչ գիտե՛ք: Գողթն: Սա յոթ օրում նրա շինած աշխարհը չի: Թող իզուր չհիմեղանա: «Ամեն ինչ ավերի ու մահվան մեջ է, այստեղից անցել են թուրքերը»: Ես չեմ ասում, որ ինձ չմեղադրե՛ք անձնականության մեջ, ցեղասպանությունից շատ առաջ ասել է Վիկտոր Յուլիան:

Դարձյալ վերադառնամ «Ես՝ քեզ, դու՝ ինձ» հակաբարոյական բարոյականությանը, որն իմ էստեում գլխավոր շեշտադրումն է՝ մարդկությանը ոչ թափափ, գուցե առավել ստառնացող երեւոյթների շարքում: Հորիզոնական գործողությունից այն արդեն վաղուց բարձրացել է ֆաղափական մակարդակի վրա՝ մեծ ու փոքր ղեկավարների միջոց: Լեւոնի փառանք, Ալաշի առնելը իր սեփական փորձառությունը, միջոցառական ֆաղափականությունն անկեղծորեն բնորոշեց իբրեւ «դոմինիկ գործ»: Նա դա ասաց 1921-ին Աթաթուրք փառալուի հետ կնքած «Բարեկամության եւ եղբայրության դաշմանագրից» առաջ, թե՛ հետո: Կարծում եմ՝ առաջ, ֆանդի արդեն արհեստավարժ դոմինիկ էր: Այս երկու տղամարդ փառանքները միմյանց չսիրելով, իրար նկատմամբ հակընդդեմ խաղեր տարած, յուրաքանչյուրն իր շահը հետադիմացիկ ամուսնացան ու երդում կերան՝ մի բարձի ծերանալ: Եվ ահա հարյուր տարի ծերանում են ու չեն մեռնում, ֆաղափական դոմինիկություն ժառանգելով իրենց թոռներին ու ծոռներին: Ռուս փառանք (դեռ լիցի իմանալ իրականում ազգային ի՞նչ արմատ ունենա) փորձեց Թուրքիան հեղափոխականացնել եւ նրա միջոցով իր սովետիզմը արտահանել Մերձավոր Արեւելք: Իսկ Մուսաֆա Քեմալ Աթաթուրքը ցանկանում էր Առաջին համաշխարհային պատերազմի հետեւանով փայլաված իր երկրի ստորակետի դեմ ծռված ողնաշարն ուղղել ռուսական մեծածանր փող ու ոսկու անհասույց նվիրատվությանը, որ լիովին իրականացավ: Քեմալն ավելի թուրք էր, ֆան ռուսը, ավելի խելացի ու դիվանագետ, ավելի իրադատ ու հեռախոս, ավելի ֆաղափական դոմինիկ, առավել սաղանդավոր խաղամուկ: «Ես՝ քեզ, դու՝ ինձ»-ի ճակատամարտում Քեմալը դաժանակամ հաղթանակ տարավ: Լեւոնը՝ նույնօրինակ դաժանակամ դաժանություն, նրան շատ բան սվեց, բայց ոչինչ չստացավ: Մինչեւ օրս էլ տալիս է եւ արժանանում աջ ձեռքի երեք մասների համակցության ու խելի չի գալիս: Մինչեւ է՛րբ, Վլադիմիրներ, ախր կործանում ե՛ք ձեր ժողովրդին, որը մեծ գրականություն, արվեստներ ու գիտություն է սվել մարդկությանը, նրանից ոչինչ չէ՛ք սովորել: Չէ, չէ՛ք սովորել, եղել ու մնացել ե՛ք մի խոզաբան կոլխոզնիկ:

Ժամանակին ռուս ռազմաֆաղափական դաժանության Լորանով Ռուսոպուկին ասաց՝ «Հայաստան առանց հայերի», այո, ռուս էր եւ ոչ թուրք: Սա շուտով դարձավ նաեւ թուրքի ծրագիր: Եվ ահա երկուսով ոգեւորված անցան գործի՝ հայաթափել ու իրար մեջ անել

Ես՝ քեզ, դու՝ ինձ

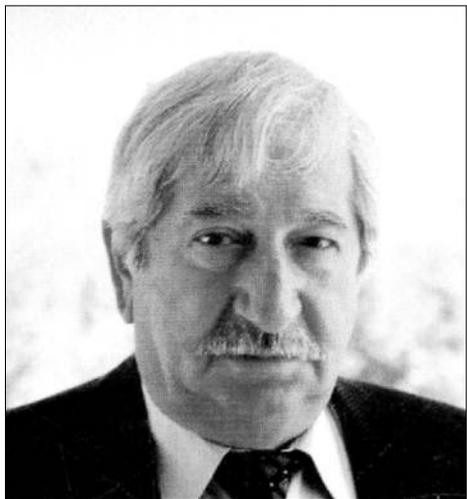
առանց հայերի Հայաստանը, որ արգելափակոց էր յուրաքանչյուրի կայսերական նկրտումների իրագործման ճանապարհին: Թուրքիոն գործած հայ ժողովրդի ցեղասպանությունն այդ նդասակն էր իրագործում, որին անմասն չէր եւ Ռուսաստանը: «1915-ի Մեծ գաղթը եղավ ռուսներու կեղծ նահանջով», որ դարբերաբար կրկնվում էր կովկասյան տարբեր ռազմաճակատներում,- Ջորջ Վահան Թորոպեցի դիտարկումն է: Կեղծ նահանջները, նաեւ կեղծ ուժացումները հանցագործ բեմադրություններից, ինչպես Սուվաթիթն ու Բաբուրն, ռուս ֆաղափականության ոճն են ու տրամաբանությունը՝ զննված «Ես՝ քեզ, դու՝ ինձ»-ով: Ադրբեջանն էլ մի հարյուր տարեկան քիճ է: Ոչ ոք չգիտի՝ ով է մայրը, հայրերն են հայրեր՝ Լեւոնի, Քեմալ, Սալիմ, որոնք նրան որդես փորձանք աշխարհ հանեցին եւ ուրիշներից հողեր գողանալով ստեղծեցին նրա երկիրը: Հիմա էլ Ռուսաստանը նաեւ նրա հետ է «Ես՝ քեզ, դու՝ ինձ» խաղը խաղում: Այստեղ եւս նրանցից յուրաքանչյուրն իր դոմինիկ շահն ունի:

Իլիամի հայր Հեյրաթ Ալիեւը, որն անցավ ԿԳԲ-ի բոլոր ասիճաններով սարն ի վեր, ժամանակին ասել է. «Շնորհակալություն Սալիմին, որի շնորհիվ մենք ձեռք բերեցինք հայրենիք»

«Ամոթ ինձ» գործ՝ Ռաֆֆի Աղայանի

եւ ունեցանք անուն՝ Ազրբայձան և ազրբայձանսկի ժողովրդ»: Որդին այս մասին չի կարող չիմանալ, բայց ամեն ժամ ճամարակում է, թե գիտե՞ս, աշխարհ, Հայաստանն ու Ղարաբաղն էլ են Ադրբեջան: Նրա թերթերից մեկն էլ գրեց. «Նոյ Նահապետը ադրբեջանցի է... Քաղաքագետ Լեւոն Շիրինյանը Իլիամին փոխաբերական անուն սվեց՝ Դինոզավր (Սողունների դասից,

մողես, աղբյուր է կավձի դարաշրջանում եւ վերացել աշխարհի երեսից: Կարդա ՀՍՀ, Ե., 1977, հ. 3, էջ 395): Ինչո՞ւ զննե՛ք այդքան հեռու, ես նրան ժամանակակից անուն կսամ՝ Բորենի (Գիտափիլ, գլուխը մեծ, սնվում է դիակներով, հիդրոլոգները՝ երեք ամիս, միաժամանակ ունենում է հինգ ձագ, տարածված է շատ աշխարհամասերում, հասկալիք Անդրկովկասում: Տես նույն տեղում, Հ. 2, Ե., 1976, էջ 530): Համաձայն ե՛ք ինձ հետ: Շնորհակալություն:

Այո, ժամանակն իր ժամանակն էր սայթափել եւ ներս չի գալիս: Ինչքան կարելի է ես ու Դու անել, գողանալ, խաբել, դոմինիկանալ: «Ոչ թե աշխարհը ժայռակած տանել, այլ ելնել ժայռակած աշխարհի» (Պարույր Սեւակ): Ե՛հոս ես, շատ ճանաչե՛ք, թանկագին եղբայր, ճակատդ հա խփիր դաժան, դաժան էլի կմնա դաս, կդակասի մի լավ ճակատ:

«Գերված եմ մենք - ոչ ստույգ - գերված մի արծիվ» (դարձյալ Վահան Տերյան): Այո, հարյուր եւ ավելի տարիներ գերված լինելով, երբեք ստույգ չեղանք, մնացինք ազատասենյակ արծիվ, որը վանդակում զսնվելով, թեւածում է հայոց բարձր լեռներում: Սա այսօր եւս դեռ է խորադեպ զգալ ու գիտակցել: Պատահական երգ չի Անդրանիկի մասին՝ «Իբրեւ արծիվ սավառնում ես լեռ ու ժայռ»: Ներկայումս էլ Ջորջ Վահանի կամքն ու ոգին ֆնած չեն մեր ժողովրդի մեջ:

Ես բնագետ չեմ: Տեսնես ծառերը, խոտ ու ծաղիկներն էլ են զսնվում «Ես՝ քեզ, դու՝ ինձ»-ի սիրով: Կարող է բանաձեռը բնորոշ է սնային թե գիտափիլ կենդանիների, սողունների, թռչունների, հավ ու ձիվերի հարաբերություններին: Ես կենդանաբան չեմ, ընդամենը մեծ ֆաղափում աղորդ անսեսանելի մի մարդ, ինչ իմանամ: Թե՛ս ես ֆիչ բան գիտեմ, դու՛ք շատ, մտածում եմ, որ բնության եւ մարդկանց կենսակերպերը վաղուց ի վեր նույն գետով չեն հոսում, օտարացել են միմյանց, չասե՛ք՝ թե՛նք մեզ: Սա մեծ աղետի ահագանգ է: Դիտում եմ աստղազարդ երկինքը: Թե՛ս բնավ չեմ տեսնում չեմ, մերձին մարդս, որին լավ չեմ ճանաչում, ինձ շեշտում է՝ աստղերի հարաբերություններն են դաժանապարհակամ «Ես՝ քեզ, դու՝ ինձ»-ով: Աստղերը միմյանց ձգում են, որ իրենց միասնական համաստեղությունը, ուր զսնվում են, օրինակ՝ Ա-

ղեղնավոր, Խեցգետին, Կենսավոր, Անդրանիկ եւ այլն, շեղվելով չհարաբերվելով: Եվ միաժամանակ վանում են իրար, որ միմյանց չբախվեն ու չհչնչանան: Շփոթվում եմ. որե՛ղ է մեծ ճշմարտությունը, գոյություն ունի՞, թե՛ չի եղել, չկա ու չի լինելու: Ամեն ինչ հարաբերական է, ինչպես ասաց Էյնշտեյնը:

«Մի անվիլ գառ / Իրեն համար / Ջուր էր խմում առվակից», մեկ էլ դեմի ձորակից գալլն է նրան ստառնում. «Բռնեմ դունչդ, կտրի շունչդ»: Հե՛տք չի, ոչ էլ առակ, այլ իրական հարաբերություն բարու եւ չարի միջոց: Մեր հարեւանը գալլ է եւ ամեն ռոդե հաչում է ու ոռնում մեզ վրա, դաժանացնում էր հրահրում իր նման շնագալլերի մասնակցությամբ: Շատ շխուր բան է, այո, «չարն էլ է միտք աղորդ անմեռ», եւ մեզ մնում է ասել՝ «անե՛ծ նրա չար գործին»՝ որ ընդամենը բարոյագրացմունքային նզով է: Այս աղորակալիսիս անբաժան է մարդկության դաժանությունից: Մի՞թե չենք կարողանալու ազատագրվել: Ես հորե՛ս եմ, բայց կարծում եմ՝ ոչ, ֆանի որ մարդկությունն իր ժամանակն էր սայթափել անվերադարձ:

Ի գիտություն հավաքական կերպար Գեղամ Մանուկյանին եւ ընկերությանը, որոնց նույնպես հարազատ է «Ես - Դու»-ն: Անկեղծ ու նվիրյալ դաժանակցական, մեր առաջին հանրապետության վարչապետ Հովհաննես Զազազունին (նրա անունով փողոցում եմ աղորդում ես), 1924 թվականին ասաց. «Դաժանակցությունն անելիք չունի այլեւս»: Ականավոր դաժանակցականը մասամբ սխալվեց. այնուհետեւ զգալի եղան նրա կուսակցության եւ Ռամկավար ազատականների ու Հնչակյանների միասնական ջանքերը հայոց Սփյուռքը հայեցի դաժանելու դժվարին աշխատանքում, որը արունակվում է առ այսօր: Դաժանակցությունն այն կուսակցությունը չէ, որ անելիք չունենա, եթե չունի այսօր, վաղն անդաման մի բան կհնարի: Եվ հնարե՛ք՝ իշխանափոխություն մայր հայրենիքում, մենք եմ գալիս իբրեւ փրկիչ, խսրականություն չդնելով միջոցների ու գործողությունների միջոց, եթե անհրաժեշտ լինի՝ կկրակենք այս նդասակին հասնելու համար, եթե դե՛ք գա, կհամագործակցենք ամեն ուժի հետ՝ լինի թե՛նք մի թե՛նք բարեկամ...»

Ուժադրություն, ընկեր Գեղամ եւ այլ ընկերներ:

ԿԳԲ-ի հայրենի գեներալ Կալուզինը, որ տառ առ տառ տեղյակ էր իր աստաբեզի փաստերին, զգուշանալով, որ իրեն առնվազն կծերակալեն՝ ավելի-դեպ խոսելու համար, փախավ Միացյալ Նահանգներ եւ դարձավ Ամերիկայի անձնագրային ֆաղափացի: Նա գիրք գրեց, որի երկրորդ հատորի տասնյակ էջեր նվիրված են ԿԳԲ-ի եւ Հայ հեղափոխական դաժանակցության համագործակցությանը, որտեղ մասնավորապես ասված է. «1970 թվականից ի վեր Դաժանակցությունն այլեւս ԿԳԲ-ի օղակներից մեկն է»: ➔

ՀԱՍՄԻԿ ՍԱՐԳՍՅԱՆ

Հայաստանի եւ Լիբանանի «Կիթառի դեսպանը». Մկրտիչ Միքայելյան

Հայ կիթառահար Մկրտիչ Միքայելյանը Կիթառի համաշխարհային առաջին օլիմպիադայում արժանացել է ոսկե մեդալի: Դա իր երկար սարիների մասնագիտական փորձի եւ միջազգային ձեռքբերումների զննահասանքն է:

Հունաստանի Վոլոս քաղաքում օգոստոսի վերջերին կայացավ աշխարհի առաջին Կիթառի օլիմպիադան, որում լավագույնը ճանաչվեց Հայաստանի ու Լիբանանի միաժամանակ ներկայացնող **Մկրտիչ Միքայելյանը**: Մկրտիչը կատարողական ուղին հարուստ է, եւ նրանում նշանակալից շատ դասեր կան: Բայց, թերեւս, ամենից փայլուն հաղթանակը Վոլոսում էր, որտեղից հայ կիթառահարը Բեյրութ վերադարձավ օլիմպիադայում շահած ոսկե մեդալով: Մ. Միքայելյանը համերգներ է ունեցել Հայաստանում, Ֆրանսիայում, Կանադայի Մոնրեալ, Տորոնտո, Վանկուվր քաղաքներում, Շվեդիայում, ԱՄՆ-ում, Լիբանանում, Արաբական Էմիրություններում եւ Հունաստանում: 2002 թ.-ին Մեծի սանն Կիլիկիո կաթողիկոսության կողմից լույս է տեսել հայկական երաժշտության՝ կիթառի համար մեծագույնի իր առաջին գիրքը: Իր կատարումների ձայնագրություններով խստալիկներից առաջինը լույս է տեսել Համազգային հայ կրթական եւ մշակութային միության, երկրորդը՝ ԱՄՆ-ում Pomegranate Music-ի, երրորդը եւ չորրորդը՝ KOHAR համայնքի կողմից: Եվրոպայի զանազան մրցույթներում եւ փառաձեռնում հրավիրվել է՝ որդես մրցութային հանձնախմբերի անդամ, վարել է վարժարանի դասեր: 2011-ին Տորոնտոյում փայլուն ելույթից հետո Կանադայի Ազգային ժողովի կողմից շնորհակալությամբ էր նշանակվել Երեսուցի իր հերթական այցին առիթ ունեցա զրուցելու երաժշտի հետ, որը հայտնի է ոչ միայն կիթառի վրա իր կատարումներով եւ իր մեծածախ ծրագրերում հեղինակների նախընտրությամբ, այլ նաեւ կիթառի համար մեծագույններով եւ փոխադրումներով: Կիթառի համաշխարհային առաջին օլիմպիադայում իր կատարումների, ներկայացրած գործերի եւ դրանց վերաբերյալ արձագանքների մասին սկսեցին մեծ զրույցը Մկրտիչ Միքայելյանի հետ:

Մ. Միքայելյան- Կիթառի օլիմպիադայի հիմնադիրն է **Յորգոս Ֆուդուկիսը**: Ինձ ոսկե մեդալի արժանացրին ոչ թե սովորական մրցույթի ձեռնարկով, այլ շատ ավելի բարձր գնահատանով: Դեռեւս 2022 թվականին միջազգային World Guitar կազմակերպության եւ UNESCO - ի կողմից ինձ նշանակել են **Հայաստանի եւ Լիբանանի «Կիթառի դեսպանը»** Մկրտիչ Միքայելյանը

Հայաստանի եւ Լիբանանի «Կիթառի դեսպանը» Մկրտիչ Միքայելյանը

Հայաստանի եւ Լիբանանի «Կիթառի դեսպանը»:

Օլիմպիադայի մեկնարկից առաջ արդեն իսկ որոշել էին ինձ շնորհակալություններով ոսկե մեդալով: Ներկայացնելով ինձ իրենց կիթառի օլիմպիադայի էջում՝ գրեցին, որ հայ մեծ կիթառահար եւ ժողովրդի Մկրտիչ Միքայելյանը, որը կիթառի նոր դասընթացն է ստեղծում Լիբանանում, Հայաստանում եւ ամբողջ աշխարհում, կսանա օլիմպիական ոսկե մեդալ:

Հիշեմք սրանից երեսուցից սարի առաջ մի իրադարձություն: Դուր՝ ժամանակակից երիտասարդ, ձեր առաջին լուրջ բեմերում ունեցաք Բեյրութում մասնաժամեր **Երվանդ Երկանյանի** հետ: Միասին համերգ տալու գաղափարը մասնաժամերում

Մկրտիչ Միքայելյանը՝ Կիթառի համաշխարհային առաջին օլիմպիադայում Ոսկե մեդալով շնորհակալվելիս

2023-ի Կիթառի օլիմպիադայում Ոսկե մեդալով շնորհակալվելու առիթով Մկրտիչ Միքայելյանը հյուրընկալվեց Մեծի Տանն Կիլիկիո Արամ Ա. կաթողիկոսին:

ինձն էր, որն այն ժամանակ դասավանդում էր Լիբանանում եւ նկատելի ու գնահատել էր նորաժող կիթառահար Մկրտիչ Միքայելյանի սաղանդը: Բեմին դուր էիք՝ կիթառով եւ Երվանդ Երկանյանը՝ ջութակով:

«Նրա նվագն աչի է ընկնում վառ արտահայտված գույներով, բարձր հուզականությամբ, վիրտուոզ սեխնիկայով, մասնաժամ Երվանդ Երկանյանի կարծիքն է ձեր կատարողական արվեստի մասին: Տի-

րադեսում է բավական լայն երկացանկի՝ բարոկկո մինչեւ ժամանակակից երաժշտություն: Ունի հիանալի անսամբլային զգացողություն: Միասին նվագել ենք Պապանինիի Սոնատներն ու դուետները ջութակի եւ կիթառի համար: Բնածին սաղանդ է:

Մ. Միքայելյան- Երբ մոտավորապես 17-18 տարեկան էի, մասնաժամ Երկանյանը եկավ Լիբանան՝ խմբավարելու եւ դասավանդելու: Այդ սարիներին բախտ ունեցա ծանոթանալու նրա հետ: Տեսնելով ընդունակություններս՝ ֆաջալերեց ինձ եւ ղեկավարեց, որ անդաման շարունակեմ երաժշտական կրթությունս՝ ընտրելով այն որդես մասնագիտություն: Երեք մեծ համերգներ ունեցաք Լիբանանի սարբեր քաղաքներում: Առաջին անգամն էր, որ

Մ. Միքայելյան- 1915 թվականի ցեղասպանությունից փրկված մեծ հայրերս եւ մեծ մայրերս, կորցրած իրենց ծնողներին, մանուկ սարիում որբացած, հասել են Լիբանան: Բնականաբար, գիտեմ ժողովրդիս դասընթացը, երաժշտական մշակույթը: Փոխադրել եւ մշակել են դասական կիթառի համար **Կոմիտասի, Բարսեղ Կանաչյանի, Մակար Եկմայանի, Առնո Բաբաջանյանի, Արամ Տիգրանյանի, Տիգրան Տիգրանյանի, Սայաթ Նովայի** մի շարք ստեղծագործություններ: Երաժշտական շատ հայտնի **Gendai Guitar** անսամբլում մի քանի անգամ լույս են տեսել իմ հայկական մշակումները. եղել են արձագանքներ, որոնցում շատ են հավանել հայկական մշակումներս, նաեւ տղադերս եւ իմ մշակած՝ Բարսեղ Կանաչյանի «**Օրոր**» եւ Մակար Եկմայանի «**Սուրբ Սուրբ**»-ը: Ինձ հետ մանրամասն եւ ծավալուն մասնագիտական հարցազրույց են ունեցել եւ հրատարակել. խոսել են իմ հայկական մշակումների եւ երաժշտական կյանքի մասին: Շվեդական **Gitar och Luta** անսամբլը եւս հրատարակել է իմ հայկական մշակումները:

Այս ամենից զատ նաեւ դասավանդում եմ, ձեր սաները բարձր մրցանակներ են շահել հայաստանյան մրցույթներում:

Մ. Միքայելյան- Դասավանդում եմ Բարսեղ Կանաչյանի անվ. երաժշտական ֆոլեթում, կիթառի ամբիոնի վարիչն եմ: Միաժամանակ դասախոսում եմ Լիբանանի ղեկավար կոնսերվատորիայում: Հիմնադիրն ու գեղարվեստական ղեկավար եմ Կանաչյանի անվ. երաժշտական ֆոլեթի «Կիթառահարների անսամբլ»-ի եւ «Տավիթ» նվագախմբի: 2019 թ.-ին ինձ հրավիրեցին Հայաստան՝ որդես «Վերածնունդ» միջազգային մրցույթ - փառաձեռնի ժյուրիի անդամի: Փառաձեռնի մասնակցեց իմ ղեկավարած կիթառի անսամբլը, որն ինձ հետ Հայաստան եկել էր Լիբանանից:

Միսք ունե՞ք Հայաստանում հանդես գալու մեծահամերգով կամ որդես համայնքի հետ համատեղ ծրագրով:

Մ. Միքայելյան- Իհարկե, շատ մեծ ցանկություն ունեմ համերգներով հանդես գալու Հայաստանում: Ցանկանում եմ համերգներ ունենալ մասնաժամ Սեդրակ Երկանյանի ղեկավարությամբ՝ Հնագույն երաժշտության «Տաղարան» համայնքի հետ եւ կատարել իմ հայկական մշակումները, քանի որ շատ մասնագիտական կադրեր եւ ստեղծվել կիթառի եւ «Տաղարան»-ի ազգային նվագարանների ու դասական գործիքների ներդաշնակությամբ:

Լիբանանում հաստատված եղեռնադատող հայության շարժվողներից եմ: Արդյոք ձեր արմատների զգացողությունը չէ՞ր նաեւ, որ մշակեցիք եւ կիթառի համար փոխադրեցիք Կոմիտասի ստեղծագործությունները:

«Լուս ձեզ, հնչյուն, երաժշտական ստեղծագործությունների ոգին ներկայացնելու ի՞նչ հնարավորություն ունի կիթառը: -Ըստ ձեզ, հնչյուն, երաժշտական ստեղծագործությունների ոգին ներկայացնելու ի՞նչ հնարավորություն ունի կիթառը: Մ. Միքայելյան- Կիթառի հնչողությունն իմ հոգում շատ մոտ է դասական կիթառի հնարավորությունները շատ մեծ են, խորը հարմոնիաներով եւ վիրտուոզությամբ կարող ես մեկնաբանել դասական գործերը: -Լիբանանում հաստատված եղեռնադատող հայության շարժվողներից եմ: Արդյոք ձեր արմատների զգացողությունը չէ՞ր նաեւ, որ մշակեցիք եւ կիթառի համար փոխադրեցիք Կոմիտասի ստեղծագործությունները:

Ֆրանսահայ երկու համույթի առաջիկա համերգները

Ֆրանսիական ել ֆրանսահայ լրասվամիջոցները հայտարարում են Ֆրանսիայում գործող երկու հայկական համույթների առաջիկա համերգների մասին:

Մարտի «Գեղամ» (Keram) համույթը հոկտեմբերի 13-15-ին համերգներով հանդես է գալու ֆրանսիական Պերսյուի, Շասոնյոֆ և Մարտի Ել Լա Սեն սյուր Մեր համայնքներում: Նախկինում այն մեծ հաջողություն է ունեցել «Իմ հերթն է» վերնագրված համերգաբաղակով: 1980-ին ստեղծված «Գեղամը» Ֆրանսիայում հայ ավանդական երաժշտության ամենամեծ համույթն է: Կոկալ կասարումներին նվագակցում են հայկական ավանդական գործիքները (դուդուկ, ֆամանչա, ֆանոն, ուղ, բամբիռ, ֆամանի, շվի, թառ, դիոլ), երկացանկն ընդգրկում է Սայաթ-Նովա, Կոմիսաս, Գուրջիե, Բարաջանյան, Ավետիսյան, Մազմանյան: Նվագախումբը սարիների ընթացքում օգտվել է այնպիսի ականավոր հայ երաժիշտների դասերից և խորհուրդներից, որոնք են Խաչատուր Ավետիսյանը, Գագիկ Մուրադյանը, Եղիշե Մանուկյանը, Արայիկ Բարթիկյանը, Խաչիկ Մուրադյանը, Լյուդվիգ Ղափրյանը, Գրիգոր Առաքելյանը: «Գեղամ» համույթը դարձրել է հանդես է գալիս ինչպես Ֆրանսիայում, այնպես էլ նրա սահմաններից դուրս:

Գույունձյանը (ուղ), **Վարդան Արսլանյանը** (ուղ, սագ, վոկալ), **Աիդա Ներկարյանը** (ֆանոն), **Ֆիլիպ Շաիբազյանը** (բլուզ, շվի, դուդուկ, դասկադուկ, գուռնա), **Զափակ Փանոսյանը** (դիոլ), **Ռոսոմ Խաչիկյանը** (դուդուկ), **Սիրանուշ Հուրդանը** (վոկալ): Ինչպես նաև <https://www.unidivers.fr> կախված է: «Հայ երաժշտությունը, որ հարուստ է բազմաթիվ աղբյուրներով՝ մշակութային, էթնիկ, կրոնական, դասական ել աշխարհագրական, ընդգրկված է դարերի ու կյանքի իրադարձությունների ծեսերի բազմաթիվ ձևերի մեջ: Հոգեբանական միջավայր, գյուղական, ողբերգականից մինչև տոնական, ժողովրդականից մինչև գիտական, դասականից մինչև ջազային, էստրադայինից մինչև ֆանրային երգեր ել այլն... Կոկալի ել Անաստիայի օրգանների այս ավանդական երաժշտությունը, որի մեջ այս բազմաթիվ հնչողությունները՝ հին կամ ավելի նոր, բախվում են արեւելյան մերձավոր ինֆլուենցիաների սահմաններին, հաճախ ունեն ընդհանուր ել տոնական դասակարգություն՝ միախառնվելով ել միախառնվելով գործիքների ու երաժշտության հնչյուններին ել այս ժողովուրդների համար ընդհանուր միեւնույն ուղղությունը: «Ջիվանի» արդեն շատ սարիներ կասարում է հայ ավանդական երաժշտություն: Ոճը՝ առանց հասուկ սարիի, Արեւելի հազարամյա գեղեցիկներն, որտեղ յուրաքանչյուր կճանաչի հուզվելու աստիճան ծանոթ մի շնչառություն»: Ա. Բ.

Էլիզաբեթ Տայվանեն իր մեծ հայ ընտանիքի ել Ներսես Շնորհալյի մասին

Հենց Զրիսուսի կերպարի այս ստողական բացակայությունը (դարձարված նրա արեւելյան՝ առաջին հերթին որդես Ասված ընկալմամբ) դասճառ դարձավ, որ ժողովրդական գիտակցության մեջ Փրկիչը դառնա հեռավոր Ասված: Օրինակ, **Արամ Ղանալանյանի** «Հայկական ավանդադասուններում» Զրիսուսի մասին մի ֆանի լեզվերով վկայում են այն մասին, որ հայ ժողովրդական գիտակցության մեջ Զրիսուսն ավելի հաճախ օժտված է արդար դասավորի հասկանիչներով: Երբեմն նա հանդես է գալիս որդես ողորմած Ասված, սակայն ժողովրդական ֆրիսուսաբանության մեջ ակնառու է նրա բարեգութ կողմի դասկարը: Նրա ողորմած նկարագրը ժամանակակից հայերը փոխանցում են սրբերին: Մարդկանց հեռանկարական կաթի մեջ մտնում են սրբերը, ո՛չ հեռավոր Զրիսուսը: Նրանք հայտնվում են մարդկանց երազում, օգնում են ել առաջնորդում: Դրանով կարելի է բացատրել Հայաստանում զանազան սրբերին նվիրված մատուցների մեծ թիվը: Այս կերպ հասարակ մարդիկ շփվում են սրբության ոլորտի հեռ՝ առանց հոգեւորականների միջնորդության, ասես ուղղակիորեն:

Շնորհալին իր հերթին առաջարկում է յուրօրինակ ֆրիսուսաբանական մոտեցում, որը թե՛ արեւելյան է, թե՛ արեւմտյան: Նրա Փրկիչը ել Ամենակարող է, այսինքն՝ երկնքի ել երկրի Արարիչ, ել մի հեղ հովիվ է, որը խաչի վրա չարչարաններ է կրում սովորական մարդու դեմ: Շնորհալին ներկայացնում է Զրիսուսին որդես մեզ մից մեկը: Նա մոտ է յուրաքանչյուր մարդու: Վերադարձը Զրիսուսի հսակ մարդկային կերպարին ել Ավետարանի բարի լուրին միանգամայն անհրաժեշտ է ժամանակակից հայերին, որոնք բառացիորեն մխրձված են սրբերի անհիմնական դասամունքի մեջ: Եվ, նկատի առեմ, որ ողորմած Զրիսուսի կերպարում եղած դասական առկա է Հիսուսի սրբ արեւմտյան

Էլիզաբեթ Տայվանեն ամուսնու՝ Ռամունասի, դստեր՝ Անուշի ել որդու՝ Դոմինիկի հետ:

յան դասկերագրության մեջ, առանց որի ոչ մի մատուց չի կարող լինել: Ուստի Ներսես Շնորհալին դեմ է որդեգրվի սեղի ասվածաբանների կողմից՝ Հայաստանում եկեղեցական ֆրիսուսությունը վերակենդանացնելու համար:

Ձեր ասածները մտածելու սեղի են թախ: Մտադիր՝ ել Եստուրակել հայագիտական ուսումնասիրությունները:

Ձանի որ այժմ մեր համայնքաբանում ունենք հայագիտության հիմնադրամ, որը կարող է ֆինանսավորել գրքերի հրատարակությունը, կարծում են, որ հայկական թեմաներով մի ֆանի հրատարակումներ կիրականացնենք հայագետ Վալդա Սալմիայի հետ միասին: Առաջին հերթին ես կցանկանայի ինչ-որ բան գրել սրբերի դասամունքի մասին, իսկ հետո կսեսնենք: Հայաստանը կրոնական հետազոտությունների անստառ աղբյուր է:

Շնորհակալություն հեռախոսական գրույցի համար, Էլիզաբեթ: Հուսով եմ՝ մեր հաջորդ գրույցը կլինի հայերեն:

(Հայերեն) Ես նույնպես հուսով եմ: Շնորհակալություն:

Ս Ընդհանրապես իմ բառադասարանում հայտնաբերվել է օգնի, այժմ էլ մեղմ ու ֆաղափարի արտահայտված. Փիրկիչ ընկերներ, երբ նայում եմ հայերուն, չեմ ամաչում... Հայտնաբերվում արդյունք է մեքի ի ծնե խեղճության ել սրբի բնածին արտա:

Ասում են Նաիրի Հունանյանը ինչ-որ ժամանակ դասակարգական է եղել: Գուցե այդ կամ ոչ: Հոկտեմբերի 27-ին Ազգային ժողովի համաձայն ղախիչից նա բջիջայինով բղավում է՝ «Հրան, որտեղ ես, արի, սասկացրել եմ»: Ներկաներից Եստեն են լսել: Ըստ երեսույթին կա այս կանչի նաեւ ձայնագրությունը: Ո՞վ է այդ Հրանը: Իմացողներ հաստատաբան կլինեն: Ես որ չգիտեմ: Գիտեմ միայն, որ այդ մարդը անվանի գրականագետ Հրան Թամրազյանը չէ կամ սխիտաբանայ սաղանդավոր գրող Հրան Նազարյանը: Այս ոճից, որն ուղղված էր մեր դասության ու անկախության դեմ, ինձ հիշեցրեց Հոկտեմբերի Կեսարի սղանությունը հռոմեական ծերակույսի (ազգային ժողով) միտում: Ո՞ւմ էր դա ձեռնու: Անտարակույս՝ Բուրսուներին: Մեր դեմքում ես՝ բարեկամ ձեւացող ներքին ու արտաքին թեմաների համագործակցությունը: Ես այս մասին խոսել եմ «Այս հողվա-

Ես՝ քեզ, դու՝ ինձ

ժը վերնագիր չունի» հողվածում (սեն «Ազգ» դարբերական, Երեւան, 2000 թ., 29 հունվարի, «Աստարտ», Լուս Անջելես, 2000 թ., 20 ապրիլի) ել իմ «Ազատության սրկությունը» գրում (Երեւան, 2014 թ.):

Իմ եղբայր Ռաֆֆի Աղայանի նկարներից մեկը հայելիով կոմոդոյից է: Հայելուն հայերեն լեզվով (հայերիս համար), ռուսերեն (ռուսների) ել անգլերեն (բլոգրի) գրված է՝ «**Ամոթ ինձ**»: Նայում ես հայելուն, սեսնում քեզ դուրս ու ներսից, կարդում այս երկու բառը ել, եթե ազնիվ ու ձեւարիտ մարդ ես, չես կարող չամաչել, մեղայի չգալ, խոստովանամ չանել ֆո գործած մեծ ու փոքր մեղքերին ի դասասխան: Աշխարհում անսխալական մարդ չկա, որն առնվազն մեկ անգամ հիվանդացած չլինի մեղքով ու մեղավորությամբ: Այս Եստեն ես անբասիր չեմ, ինչպես նաեւ նրա հեղինակը: Արդեն մեղք եմ՝ Տերն էլ է սխալներ արարել, հենց թեկուզ այն, որ մեզ հավերժորեն օրգադասել է այս աստիճանի բարբարոս հարեւաններով: Ռաֆֆիի ինֆանտիլ նկարի իմաստն ու խոհականությունն է՝ անդամ ան-

լով քեզ, կթոթափես խավարը ել կգնաս լույսին ընդառաջ: Սա քեզ արդարեւ հնարավորություն է ընձեռում:

Ամեն առարկա ու երեսույթ իր գույնն ունի: Նաեւ՝ աննյութականները: Օրինակ՝ հողին: Կա չար հողի, որի գույնը սեւ է: Բարունը՝ սղիսակ: Ծիածանի գույներից ել ոչ մեկը սեւ կամ գուր չէ, այստեղ կարմիր ու մանուշակագույնի երանգներ են շողում: Բառը գույն է ստանում համաձայն իր բովանդակության. սղանությունը, դավաճանությունը, սոս-ը, կեղծիքը մեծապես խավարի մեջ են: Ժամանակներն էլ ունեն իրենց յուրահատուկ գույները, որ մեմ են ստեղծում մեր բարոյականությունը: Ահա թե ինչու աշխարհը բազմագույն է:

Վերջապես ավարտեմ այս էկզիստենցիալ գրվածքը ել ձեզ ազատեմ ինձից: Կարողյճը սիրո ու կարոտի գույնն է: Կարոտաչա հայերնիք, սիրում եմ քեզ: Կարոտեմ, երագեմ ու կարոտեմ սերը, որդես ճիշտեմ միակ բանական ել զգացմունքային Երկիր մղորակը դառնա գեղեցիկ ել առափնի: Իսկ մարդկությունը՝ առավել մարդ:

Հ.Գ. - Այս հողվածը ես մտադասաբովականին երկար, բայց գրվեց ընդամենը մեկ Եստարում, բացառապես իմ ներսում իրողությունների այդ օրերին առաջացրած հուզալից արձագանքների հիմքով: Ներկայումս հանգամանքներն այնքան արագ ու անտախտի են փոխվում, որ հնարավոր է վաղը իսկ, այս չափազանց վստահավոր սահմանային իրավիճակում, Նիկոլ Փաշինյանը, վերջապես համագործակցելով հայաստանյան ու Սիլիոնի առողջ, փորձառու, գիտուն, անանձնական, համարձակ, ոչ թե խոսքով (մեծավ մասամբ՝ կեղծ ու դաստապաս), այլ գործով հայերեստեր, դեմականամե, սաղանդավոր ուժերի հետ, որոնք ֆիչ չեն, սակայն նրանցից և ոչ մեկը, ցավով սրբի, իշխանական և օրենսդիր հարթակներում չկա, ոչ մեկը չկա (խայտառակ, ինֆանտաղ կարգային ֆաղափականություն): Դա մի այնպիսի կրուկ օրգադարձ կլինի, որը նրան նորովի կներկայացնի մեր ժողովրդին: Այո՛, «գրված եմ մեմ, բայց ոչ սրուկ»: Այսօր ուրիշ ձանադարի գոյություն չունի, դարձն վարչապետ: Սա կլինի ձեր ամենաձեւարիտ ու դասական ֆայլը:

2023 թվական, անանելի օրգ օգոսոս

Սկիզբը նախորդ համարում ել վերջ

ԱՄՆ-ն օգնել է Ադրբեջանին

«Գաղտնի հարված. ԱՄՆ-ն Ադրբեջանին օգնել է գրավել Լեռնային Ղարաբաղը». սեղ-սեմբերի 21-ին այս վերնագրով տեղեկատվություն է հրատարակել «Մոսկովսկի կոմսոմոլեց» («MK») ռուսական էլեկտրոնային կայքը:

«Ադրբեջանի զինված ուժերը,- ասվում է հրատարակման սկզբում,- մեկուկես օրվա ընթացքում իրականացրել են «սեղական հակահարձակողական գործողություն», որն արդեն կոչվում է Ղարաբաղյան երրորդ թատերադրամ: Բաժնի օգտագործել է կառուցվածքային ՆԱՏՕ-ի համակարգը, որը ամերիկացիները չեն անջատել: Ռազմական փորձագետ, ամերիկյան բանակի նախկին սպա **Սամուել Կրամիլ-Միլեր** «MK»-ի հետ զրույցում պարզաբանել է, թե ինչու Ղարաբաղյան բանակը հաղթելու հնարավորություն չունի»:

Փորձագետի խոսքերով, որոնք վկայակոչել է լրատվամիջոցը, Հայաստանից ռազմական օգնության բացա-

կայության դայանմանում Լեռնային Ղարաբաղը օդերաշիվ մակարդակում հենց սկզբից դասադասված էր: Սեղսեմբերի 19-ին՝ մարտական գործողությունների սկզբում, Ղարաբաղի դաշտային շրջանում մասնակցում էր ընդամենը երկու հազար կոչվող, որոնց դեմ էլ էր 60 հազար ադրբեջանցի զինվոր: Ադրբեջանի զորքերը շարժվում էին ոչ մեկ ինչ-որ ուղղությամբ, այլ հարձակվում էին բոլոր կողմերից: Ղարաբաղի բացառակալի ամբողջ սարածը հարվածի գոտում էր: Սկզբից բավական արագ էլ կեսային հարվածներով ոչնչացվեցին նաև հրետանին ու ՀՕՊ-ը, ապա ադրբեջանական զինուժն անցավ հիմնական հարձակմանը՝ սանկերով ել անօդաչուներով: Ռազմական փորձագետի խոսքով, դաշտային շրջանում համար անհասանելի դիրքերը Ղարա-

բաղը կորցրել էր դեռ երեք տարի առաջ, արցախյան երկրորդ թատերադրամի ժամանակ: Նշվում է, թե Հայաստանի բանակի օգնության փորձի դեմքում իսկ զորքն ամրանալու տեղ չունի. հո մեկ դաշտում չէր կարող կռվել: Բացի այդ, ԼՂ բանակն էլ չունի այդքան

ռազմական ռեսուրսներ եւ բացակայում էր օդուժը, ինչը չէր ասի Ադրբեջանի զինուժի մասին: Վերջինս հագեցած է ժամանակակից զենքով, կային ադրբեջանցիներին օգնող թուրք մասնագետներ: Ամենահեռախոսակցանը սա-կայն, «Մոսկովսկի կոմսոմո-

լեց»-ի վկայությամբ, այն է, որ դեռ 2020 թվականին ադրբեջանական բանակն ուներ կառուցված գաղտնագրման ՆԱՏՕ-ի համակարգ, որը նրանց հանձնել էին թուրքերը: Սա ամերիկյան համակարգ է, և ամերիկացիները, եթե ցանկանային, իրականում կարող էին անջատել այն: Իսկ դա լրջորեն կբարդացներ ադրբեջանական բանակի զորքերի վերահսկողությունն ու սեղա-շարժը: Բայց ամերիկացիները դա չէին արել: Որդես դրա արդյունք, ասել է Կրամիլ-Միլերը, Ղարաբաղի բանակը մեկուկես օրվա ընթացքում կրեց շատ լուրջ կորուստներ՝ մոտավորապես հազար մարդ: Ընդամենը 150 հազար բնակչություն ունեցող Ղարաբաղի համար առաջին օրը հազար տղամարդ կորցնելը, փորձագետի գնահատմամբ, շատ լուրջ հարված է:

ԳԵՂԱՄ ՄԿՐՏՅԱՆԸ

«Ադրբեջանի ագրեսիայի, Հայաստանի սխալների եւ այդ սարածաբեռանի նկատմամբ Արեւմուտքի անսարքերության մասին»

Ռիզայում (Լասվիա) հրատարակվող «Մեդուզա» ռուսալեզու կայքը այս անգամ կարծիք է արտահայտում հարցազրույց է տալիս Լուսախանյանի հետ, «Ռուսաստանյան սնտեսագիտական դոկտոր» (ՔՅԱ) բուհի 2018-2022 թթ. ռեկտոր, Բարսելոնի «Պոմոլոգիա Ֆաբրա» իտալական դոկտորական համալսարանի դոկտոր, նաև Հայաստանի Կենտրոնական բանկի եւ կառավարության խորհրդակցական **Ռուբեն Ենիկոլոյանի** հետ:

Արցախյան արմատներ ունեցող Ենիկոլոյանը թողն է Արցախի Մարտակերտի շրջանի Կուսադաղ գյուղում ծնված խորհրդային ակադեմիկոս Բենիկոյան, ԽՍՀՄ ԳԱ ակադեմիկոս **Նիկոլայ Ենիկոլոյանի** (Նիկոլայուս Սերգեյի Ենիկոլոյան), որին գիտական հոգեբան **Սերգեյ Ենիկոլոյանի**: Ի՞նչու Ռուբեն Ենիկոլոյանի գիտական հետաքրքրությունների ոլորտում են փոխվում անհատականությունը, ՉԼՍ-ների սնտեսագիտությունն ու զարգացող երկրների սնտեսությունը:

«Դա Ղարաբաղի (Արցախի) լիակատար հանձնում է»,- դեռ սեղսեմբերի 22-ին լրատվամիջոցում «Մեդուզա»-ի հարցերին՝ ասում է սնտեսագետը սեղ ունեցածի մասին եւ ավելացնում, թե կարող էր ամեն ինչ ավելի վաղ լինել ու զոհվելին հազարավոր, անգամ ասանյակ հազարավոր մարդիկ, եւ արդյունքը նույնը լինի: Ենիկոլոյանը ծանր

զգացողություններով ակնհայտ է համարում, մասնավորապես, որ Ռուսաստանն այս հարցում կամուրջն է հեռվում «ֆաւր-բլանց» է սվել Թուրքիային: Ազխարիում, նկատում է նա, երկու հին կայսրություններ են մնացել, նրանք ամրանում են XIX դարի օրենքներով՝ ազդեցության գոտիներ կիսելով եւ այլ: Ու կրկնում է **Երդողան-Պոլիսի** վերջին հանդիման մասին մի ֆանտոր առաջ մամուլ սորդած, չգիտեմ որ ֆանտորական այն տեղեկությունը, թե այդ ժամանակ Երդողանին ասվել է՝ «Արեւ ինչ ուզում եմ»: Իսկ մնացածը վաճառել է Թուրքիայի անմիջական աջակցությունը վայելող Ադրբեջանի ռազմական գերազանցությունը: 1990-ական թվականներին լրատվականը վարել են հիմնականում մարդկային ուժի հաշվով, եւ այդ դաշտում էլ արդյունքը եղել էր Արցախի հանրապետության ստեղծումը: Իսկ հիմա դաշտում են դարձել են, ասեմք, կառուցվածքային կարող եւ արագ մեծացնել զենքի ծավալը, հասկալիս թե ունես ֆեզ աջակցող գործընկերներ: Սկսած Թուրքիայից, վերջացած Իսրայելով, երբ խոսքն Ադրբեջանի մասին է: Ու դա գրեթե անհնար է անել, եթե չունես գործընկերներ, ինչպես Հայաստանի դաշտում: Բնականապես հիմնականում է: Հնդկաստանից զենք գնելը, ընդամենը, հուսահատությունից է:

Կարելի էր այժմ մարդկանց խնդիրը, Ենիկոլոյանը վերջին տեսլանքով, Ղարաբաղի հայերի եւ ադրբեջանական իշխանությունների միջեւ սանկերի հարաբերությունների հաստատումն այդ սարածում համարում է դժվար թե հնարավոր, մասնավորապես երբ երրորդ երկրներից ոչ մեկը չի միջամտում ու նրանց անվտանգությունը դաշտում էլ չի դաշտացնում:

Իսկ Արեւմուտքի ավելի գործում միջամտությունը, նրա դաշտում միջոցները կարող էին ինչ-որ բան փոխել: Այս հարցին մեր հայրենակիցը դաշտացնում է:

Ուն է՝ Արեւմուտքի երկրների համար դաշտացնողական հարց էր, ոչ թե հնարավորություն: Այս սարածաբեռանը նրանցից, նախ, հեռու է: Երկրորդ, դաշտացնող հռետորաբանությունից, այն ընդհանուր առմամբ չի ընկալվում իբրեւ իմբուրույն սուբյեկտների խումբ: Վրաստանը, Հայաստանը, Ադրբեջանը ընկալվում են որդես հեռավոր եւ փոքր նշանակություն ունեցող երկրներ, եւ այդ դաշտում ծախսելը նրանց համար՝ հետաքրքրական չէ: Իսկ հուսանիսար նկատառումներով միջամտելը մնացել է անցյալում:

Հաջորդ հարցերից մեկն այն է՝ եթե լրատվականը դեռ ռուսաստանցիների մեծ մասի համակրանքը Հայաստանի կողմն էր, ապա Արեւմուտքում, հակառակը, շեշտադրումը Ադրբեջանի սարածաբան ամբողջականությունն էր, իսկ Ղարաբաղն այդ իմաստով անջատողական էր, որին համեմատում են իմբուրույն հանրապետությունների հետ: Ըստ Ենիկոլոյանի, այդ բարդ իրավիճակը կարելի էր ըստ ցանկության շեշտել այս կամ այն կողմ: Երբ դու չես ուզում միջամտել, կարելի է ասել, թե կարելու է սարածաբան ամբողջականությունը: Իսկ ահա Հարավսլավիայում դա դուրս եկավ ոչ այնքան կարելու, որովհետեւ եթե ինչ զսումները վաճառում են: Ռուսաստանում էլ ընկալումները սարքեր են:

Ղարաբաղում մեծ խնդիրները ստեղծվեցին 1990-ականների սկզբից, երբ դաշտային համար նախկին խորհրդային հանրապետությունները ճանաչվեցին ԽՍՀՄ-ի ժամանակվա սահմաններում (հայկական կողմի վերադառնալիս հանդերձ: **Խմբ.**): Իսկ այն, որ Եվրոպայի եւ Ասիայի միջեւ ռազմավարական կարելու կապող օղակ այս սարածաբեռանը Արեւմուտքի լուրջ ուժակողական ոլորտում չէ, դա, ռուսաստանցի սնտեսագետի կարծիքով, բավական անհեռաշեղ դիրքում է:

Կարգավորմանն ուղղված ինչ-որ փորձեր՝ բանակցություններ, դիտարկություն իհարկե եղել են, բայց եթե հակամարտությունը խաղաղ լուծելու իրական ցանկություն կար, այդ առումով սա ձախողում է: Նաեւ՝ հայաստանյան հասարակության ու երկրի հասկալիս 1990-ական թվականների նոտասավոր շրջանի իշխանությունների: Իհարկե՝ ներկա իշխանության եւս, որի դրոշմա-սիոնալիզմն Ենիկոլոյանը կասկածում է, համարելով, որ կարելի էր հասնել ավելի լավ առնվազն այնտեղ ադրբեջանի անվտանգության երաշխիքների առումով:

Բայց ինչպե՞ս կարելի է ադապտվել անվտանգության իրական երաշխիքներ, երբ չկա դրանց երաշխավոր երրորդ կողմ, որը կհետեւեր դայանապարկա-ծությունների կասարմանը: Ստորագրել ինչ ասես կարելի է, բայց ինչ կկատարվի իրականում: «Այո,- դաշտացնող լուրջ այս հարցին՝ ասում է մեր հայրենակիցը,- եւ դրան շատ թեւախալա-թյամբ են վերաբերվում: Այժմ [Բախլի կողմից] կարող է հայտարարվել ինչ ասես: Ադրբեջանում չկան ոչ ներքին արգելիչներ, ոչ արտաքին. Ռուսաստանը (այդ հարցում) չկա, միջազգային հանրությունը նույնպես [չի խառնվում]: Ինձ թվում է՝ դա առանձնապես ցի-նիզ է, երբ ամեն ինչ սեղի է(ր) ունե-նում ՄԱԿ-ի գլխավոր ասամբլեայի ժամանակ: Դա ադապտացում է, որ ՄԱԿ-ը որդես կազմակերպություն ունե-ւ է բան անելու ընդունակ չէ»:

Միջազգային մեխանիզմների խախտումը, որոնք երաշխավորում էին դայանապարկածությունների կասարմանը, անհորմալ իրավիճակ է: Եվ առայժմ ամեն ինչ ավելի ու ավելի վաճառում է դառնում: Այս համակարգի վերսին կառուցումը մեծ մարտահրավեր է այսօր համաշխարհային ֆաղափականության համար, նկատում է Ռուբեն Ենիկոլոյանը:

Պատրաստեց ԳԵՂԱՄ ՄԿՐՏՅԱՆԸ

Հոռուի ստատուսն ու Կարգի սայթափում մեր կյանքը

⇒ 1 Լավ, գոնե Հոռուի ստատուսն Աժ լիազուրկ միտք ունեցող մասին դատարան, որը Աժ հանձնաժողովի միտքով իրավական հարցերով Հայաստանի միջազգային ներկայացուցիչ **Եղիշե Կիրակոսյան** է ներկայացնում. ռազմական հանցագործությունները ֆինոլ միջազգային դատարանի Հոռուի կանոնադրությունը, որ Հայաստանը մի քանի անգամ ստորագրել է, մեծ է արագ կարգով, Աժ առաջիկա ֆուտբոլային, փոփոխություններով հանդերձ (ի բացառությամբ ազգային վերաբերյալ Կամոյալայի փոփոխությունները) վավերացում անցնի, քանի որ իշխանականները հանդուգն են՝ դա մեր մեծությունը կոժժի անվանագրային կանխարգելիչ լրացուցիչ գործիքով, միջազգային հարթակներում ֆաղափական լրացուցիչ հիմնավորման հիմք կա Հայաստանին, ՍԴ-ն էլ դեռ մարտին Հայաստանի սահմանադրությանը համադասասխանող է համարել այն: Իշխանականներն ասում էին, թե վավերացումը լրջություն կա մեր արտաքին հանձնառություններին, միջազգային իրավական մեխանիզմի գործարկմամբ՝ Ադրբեջանին, ելինչու չէ՝ նաեւ ֆիզիկական անձանց զստող կանխարգելիչ նշանակություն կունենա: Վավերացմամբ՝ կանոնադրությունը հետադարձ ուժ կունենա՝ ընդհուպ 2021 թվականի մայիսի 10-ի ադրբեջանական հանցագործություններ, 60 օրից էլ ուժի մեջ կմտնի այն բանից հետո, երբ վավերացման ընթացակարգերն ավարտվեն: ՀԱՊԿ-ից երկրորդ մեծությունը կլինեն, որ կվավերացնեն այդ ստատուսը, խոսքը վերաբերում է անդամ մեծության երկրի նկատմամբ կատարված հանցագործություններին, բռնի սեղանակալների տարազան եւս այդ ստատուսի իրավազորության ակ է:

Այստեղ վերջանում են ստատուսի դրվաժեղի կողմերը՝ արժեքաբանական եւ կանխարգելիչ համասեմություն, քանի որ դրա արագ կիրառում հնարավոր չէ ստատուսը, միջազգային դատարաններում առավելագույն երկար ընթացակարգեր են, ու մեծ մեծ հույսը երկարաժամկետ է՝ ֆեյկի վրա մեծ է դնել: Ռուսաստանի հետ էլ խնդիր չի առաջանա, ըստ Եղիշե Կիրակոսյանի, որովհետեւ այս հարցերը առանձին համաձայնագրով կարգավորվելու առաջարկներ են արվել Ռուսաստանին: Չնայած՝ ռուսական ղեկավար շրջանակներն արդեն իսկ թեմանակալ են համարել ստատուսի վավերացման գործընթաց սկսելը:

Դե իսկ ընդդիմադիր դատաւարները չմասնակցեցին Աժ հանձնաժողովի միտքին՝ իշխող խմբակցությանը մեղադրելով իր փոփոխությամբ լիազուրկ միտք ունեցող ստատուսի վավերացումը: «Հայաստան» խմբակցությունը հայտարարությամբ հակասահմանադրական անվանեց ստատուսը: Այժմ, ըստ իշխանականների, միջազգային փեմական դատարան դիմելու առաջարկողական բազայի հավաքում մեծ է սեղի ունենա:

Սա էլ դատարանի, բայց ոչ մի թեթեւացում, Արցախն ենք կորցրել՝ ներում չկա մեզ, հիմա թեմանակալ իր կեղծ ձեռքերով կսկսի ջոկջոկել մեր թանկարժեքների անգին նմուշները որդեա ռազմավար, կսկսի թալանել մեր ենթակառուցվածքները, իր սեւ ցուցակներում ընդգրկված հայերի որս անել, իսկ մեծ մեծ կմխիթարենք արդեն յոթ տասնյակ հազար անցնող բռնի գաղթած հայերի սոցիալական հարցերը լուծելու, մեզնի ու հագած շուր հավաքելու «բարեգործությամբ»: Կնայենք **Ռուբեն Վարդանյանին** ձեռքալալելու ադրբեջանական սեանյութերը եւ աղու ռատոլություններ կանեն, իսկ մի մասը կչարախնդա, առանց մտածելու, որ մեղադրանքը (արցախցիների ինֆրադատաւարությունը ֆինանսավորելու) հանգիս կարելի է ներկայացնել բոլորի ղեկավար եղած հայերին, ընդհուպ ներկա կառավարությանը՝ Արցախի մեծությունը թախելու ֆինանսավորում հասկացնելու համար: Կնայենք, թե ռուսներն ինչպես են փորձում մի քանի հազար հայերի տարբեր մեթոդներով Արցախում թախել՝ այնտեղ մնալու իրենց տղաները չխափանելու համար: Ու այդպես էլ չենք մեր աշխարհին, բոլորին՝ արեւմտյան ժողովուրդներով հանդերձ, որոնց օտար թախում կոնսենսուսով կատարվեց Արցախի հայաթափումը, որքան էլ նրանք այլ բան ասեն բարձրաձայն:

Դուրսն էլ հանգիս ֆուն, իշխանության ներկայացուցիչներ, երբ Արցախում վանդակները ջարդում են արձաններ,

նրանք եւ ժողով, երբ Արցախը որդեա ռատոլություն այս դառինք թուրքերը կազմալուծում են, ո՞նց եւ հաց ուտում այսօրվա զոհերի, դժբախտությունների, գաղթի ու Արցախի կորուստի ֆոնին, երբ Արցախում սասնամյակներով ստեղծած մեր կառուցվածքներն են թալանում, ո՞նց եւ աղուր ընդհանրադարձ՝ Արցախը դատաւարողներին մեղադրելուց հետո:

Երդդանի եւ ադրբեջանական վերնախավի հակասական հայտարարությունները, թե հավակնություն չունեն Հայաստանի տարածքների հանդեպ, թե՛ եթե հայերը չեն ուզում՝ միջանցին Իրանով կանցնի եւ այլ աղվեսություններ նշանակություն չունեն, Սամանթա Փաուերի այցն ու Բայրենի նամակն էլ շատ կարճ ժամանակով հետաձգեցին այն նույն ճակատագիրը Հայաստանի համար, ինչ Արցախին բաժին ընկավ:

Այդպիսից հետո տարածքային կլիման, որ վարչապետ Փաշինյանը հոկտեմբերի հինգին չգնար Գերմանիա ու Արցախի կորուստն ու Հայաստանի կառուցվածքային վերջնականորեն չփաստաթղթավորե՛ խաղաղության թայմանագիր անվանյալ դազագիրը ստորագրելով, որը մեզ բոլորիս իրավական առումով ծանր հետեւաններն է հայրենիքը հետ բերելու հույսից զրկելու առաջ կկանգնեցնի: Շատ դատարաններ կան չգնալու, այդ թվում՝ բոլոր գերեւարվածներին, այդ թվում՝ Ռուբեն Վարդանյանին անհատաղ ազատելու թայմանի առաջարկումը:

Ստորագրելով Գերմանիայի թուրքը՝ վավերացնելու եւ մի ողջ հարյուրամյակ եւ ավելի ժամանակի՝ հայերի անարդար-չիմնավորված կորուստներն իրավականորեն, փակելով հայրենասիրության թախանցների իրավաբանական հնարավորությունների բոլոր դատարանները աղագա սերունդների համար, որեւէ հայի այդպիսի իրավունք չի՝ սկսած:

Դրա փոխարեն մեծ է այս դառինք բոլոր հնարավորությունների օգտագործմամբ կազմակերպել Հայաստանի ինֆրադատաւարությունը հնարավոր ազատեալից, իսկ դրա հաջողությունը նաեւ Արցախը վերադարձնելու երաշխիք կլինի: Ասված խելք սա բոլորիս, մնացած բաները հնարավոր է գտնել:

Նախապատրաստվել սարսափելի մյուս սցենարներին

«Չարհուրելի, սուկալի օրեր են աղուր հասկալու մեր սերնդակիցները, որ ժամանակակիցն են Արցախի Հանրապետության եւ ընդհանրապես»: «Ազգ»-ի հետ զրույցում ասում է Հայաստանի «Դեմոկրատական» կուսակցության փոխնախագահ **Նարինե Դիլբարյանը**՝ մեկնաբանելով Արցախի սեղեկասվական շարքի այն հայտարարությունը, թե Արցախի Հանրապետությունը դադարում է գոյություն ունենալ:

«Ադրբեջանի ոստիկանությունն արդեն Սեւիանակերտում է, ու դարձ է, թե նրանք այնտեղ ինչ կարող են անել: Այնտեղ ասելով նկատ ունեն Արցախում մնացած երկու փոքրիկ բնակավայրերը՝ Սեւիանակերտն ու Ասկերանը, որտեղ բարձրացնելու են ադրբեջանական դրոշը: Եվ դարձ է, որ Արցախի ռազմաֆաղափական ընտրանին՝ մարդիկ, որոնք դատարաններ են զբաղեցրել, մեծ դերակատարում են ունեցել Արցախի ինֆուրույն գոյության կայացման մեծ ճանապարհին, կանգնած են այն նույն վստահ առջեւ, ինչ **Ռուբեն Վարդանյանը**»:

ՀՀ վարչապետ **Նիկոլ Փաշինյանի**՝ կառավարության միտքում արած հայտարարությանը, թե առաջիկայում Արցախում հայ բնակչություն չի մնալու, ճշտող հարց է ցայիս. «Այդ հայ բնակչու-

թյունը, նաեւ Արցախի Հանրապետության դատարանի կերտող ռազմաֆաղափական ընտրանին, որ չի մնալու ԼՂՀ-ում, նրա զգալի մասը մահվան ընդառաջ հայտնվելու է Բաքվի բանտերում, թե՛ մեծ կարողանալու ենք բռնի սեղանակալ գործընթացը հասցնել ավարտին եւ նախադատարանվել սարսափելի մյուս սցենարներին»:

Իսկ սցենարները, ըստ մեր մեկ այլ բանախոսի՝ ՀՀ Ազգային ժողովի դատաւար Գառնիկ Դանիելյանի, հետեւյալն է՝ ադրբեջանցիները հերթով մտնելու են բոլորի սները, հերթով ձեռքալալելու եւ ադրբեջանական բանտեր են տանելու բոլոր այն հայրենասերներին, նվիրյալ մարդ-

կանց, որոնց համար հայրենիքը թանկ է: «Բոլորիս համար օր առաջ սթափվելու, լրջանալու, համախմբվելու, բոլոր տարածայնությունները, բոլոր խնդիրները, մեկը՝ մյուսին սիրել-չսիրելը թողնում ենք մի կողմ: Արցախը հայաթափվում է: Արդեն 48 հազար մարդ հասել է Արցախի սահմանը: Մարդիկ թողել են իրենց տուն-տեղը եւ ընդամենը հագի շուրջը սեղափոխվել Հայաստան: Հիմա հայրենասեր մարդիկ այնտեղ են ձեռքալալվում ադրբեջանցիների կողմից, իսկ վաղը Հայաստանում նույնպես սեղի են ունենալու ձեռքալալություններ», - «Ազգ»-ի հետ զրույցում նշում է դատաւարը:

Ինչ վերաբերում է Ռուբեն Վարդանյանին առեւանգելու եւ նրան դատարանի կարգավիճակում թախելու մասին, մեր զրուցակիցն ընդգծում է՝ դա իշխանությունների հետ համատեղ գործողությունների մի մասն է: «Իսկ այն մարդկանց, որոնք թայմարել են, կյանքը, առողջությունը դրել հայրենամեր գործի վրա, ադրբեջանցիներն իրենց ցուցակներով ձեռքալալում են: Նրանք տարվում Ադրբեջան՝ հայտնի բանտեր, որտեղ սեղի են դատարանվում Արցախում կենաց-մահու կռիվ սկսած բոլոր հայտնի հայրենասեր հայերի համար», - հավելեց մեր զրուցակիցը:

ՍԵՎԵՐ ՎԱՐԴԱՆՅԱՆ

Իմաստաբանական բառարան

Մահակի ու բլիթի քաղաքականություն

Պատժելու միջոցները բազմաթիվ են. կարելի է դատարանով, խաբարանով, գավազանով, խաբարանով, ակամջող ոլորելով, անկյուն կանգնեցնելով, աղտակելով, հանդիմանելով, սնեստական դատաւարներ կիրառելով, մտալով, (սոսոցալվելով այն միջոցի հետ, որով կարելի է ստիպել համառ ավանակին սեղից շարժվել)...

Իսկ խախտուման միջոցները խիստ սահմանափակ ու անհրապույր են: Օրինակ՝ անգլոսաֆոնները խախտուման համար ընդամենը սեղից, գազար (carrot) են առաջարկում, սլավոնները՝ ֆաղցրալիթ (), իսկ իրանցիները՝ նավթ ու գազ: Հայերս էլ խախտելու համար կարող ենք ջերմուկ կամ ծիրանի չիր, նաեւ Արեւմուտքից ներմուծված ժողովրդավարություն առաջարկել: Թեեւ դատարան խախտուման հայտնի մեթոդը (մահակի ու բլիթի ֆաղափականությունը) շարունակում է կայուն սեղ զբաղեցնել նաեւ մեր լեզվի դարձվածաբանական «զինանոցում»:

Սակայն Հայաստանում դատարան խախտուման մեթոդների մեջ զնալով ավելի է կարեւորվում Արեւել-Արեւմուտքի հակադրությունը՝ Արեւելյան կողմնորոշումը՝ դատարան, իսկ Արեւմուտքը՝ խախտելու համար:

Պատժի համար նախատեսված մեր հարուստ զինանոցում ունենք նաեւ «գավազան» կոչված դատարար գործիքը, որը թեեւ իշխանության խորհրդանիշ է, բայց դատարանի իրականապես աղբյուրից փոխառված լինելու հանգամանքից, (որտեղ gav-ը կով է նշանակում, իսկ zan բաղադրիչն էլ՝ «ֆեյ»), դարձ է դառնում, որ այս իշխանական խորհրդանիշը ո՛չ թե մարդ դատարան, այլ եզ ֆեյլու համար է:

Խաբարան էլ նույն կազմությունն ունի, այն տարբերությամբ, որ բառի մեջ gav-ի (կով) փոխարեն, xar (է) արմատն է դրմիման սեղ զբաղեցրել, ինչը մեզ հուշում է, որ այդ դատարանի աղբյուրը էտերն ֆեյլու եւ վարելու համար է նախատեսված, այլ ոչ թե մարդկանց դատարան: Պատժ է փառք տանք Ամենաբարձրյալին, որ Աճառյանը «ՄԱՀԱԿ» բառն իրականապես աղբյուրից փոխառված լինելու մասին ոչ մի աղագույց չի գտել (թեեւ բառի [-ակ] վերջավորությունը համառոտն դրա մասին է վկայում): Հակառակ դեպքում, մեր լեզվում եղած բոլոր դատարանի միջոցները (մերառյալ Հայաստան ներմուծվող գազը) իրականապես թիտի լինելին:

Ի դեպ, լեզվաբանների մոտ աղագուցման կարիք ունեցող ենթադրություններ կան, որ ՊԱՏԻՇ-ը նույնպես իրականապես աղբյուրից է:

ԳՐԻԳՈՐ ԱՌԱՆԵՆՅԱՆ

ՍՈՒՐԵՆ Թ. ՍԱՐԳՍՅԱՆ

դպր., դրոֆեսոր

Գոնե այս անգամ սառնասիւրս ու հաւպանկաս լինենք

«Հայաստանում երկու սերունդ է աճում կողմ-կողմի. մեկը՝ ազգամերժ, կոսմոպոլիտ, լեւանդին, անիդեալ, ձուլվող, ազգուրաց, մայրենի լեզուն արհամարհող, կարիերիստ, մյուսը՝ թանձր, թունդ հայրենասեր, հայրական օջախներին կառչած, գրաբարյան:

Մի օր այս սերունդները՝ հայերը եւ այլասերվածները, իրար փոր միտք թափեն»:

Ավ. Իսահակյան

Հայաստանը գտնվում է կոլապսի շեմին: Ազգովին նստած ենք վառողի սակառի վրա, որն ամեն դեպքում էր դրոշմը: Բոլորի նյարդերը դրված են, ամեն դեպքում իր հովանավորների թողնված քայլերը առաջիկայում գալու է Սյունիքում միջանցքի հետեւից: Են որ Թուրքիան ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհրդում այդ հարցն է բարձրացրել, որ **Ալիեի** օգնական **Հիմեթ Հաջիե**ը հայտարարում է, որ Հայաստանը դիմադրում է Ջանգեզուրի միջանցքի հարցում, իսկ մերձկենյան փորձագետ **Սողոմոն Կոլերով**ն էլ ասում է հաջորդը Ջանգեզուրի միջանցքն է, բոլորովին էլ դաստիարակ է:

Ստեղծված դրամաներում իշխանությունը մտնում է անհատալ մի ֆանի ֆայլ կասարի՝ ա) գանձադատարանում եղած փողերի զգալի մասով զենք գնի, բ) ԱԾժ մեծին եւ գլխավոր դասախազին, հանձնարարի անհատալ բռնագանձան դառն բերել Հայաստանից թալանած աղբիւրի գույն ու ֆինանսական միջոցները եւ դրանցով էլ զենք գնի, ֆանգի միայն մարտնակ բանակը կարող է սանձել Ադրբեյջանին եւ դառնալ մեծ զորք: Են որ Թուրքիան զարմացրել էր Հայաստանի անբողջականությունը: Իսկ արտաքին ֆաղափականության մեջ հարկավոր է՝ ա) Լրջորեն աշխատել Արեւմուտքի, Հնդկաստանի ու Իրանի հետ, եւ ճիշտ աշխատելու դեմքում ենթադրում են՝ շուտով նաեւ արեւմտյան զենք կստանանք, բ) Ուշադրություն չդարձնել Հայաստանի դեմ հոխորտացող արտաքին ուժերին ու նրանց վստահված անձանց: Թող ինչքան ուզում են գառնանք: Ես ֆայլերն անել շատ արագ ու ճշգրիտ, այլապես նորից հայտնվելու ենք ծանր իրավիճակում, ֆանի որ Ալիեը ամեն անգամ մի ֆայլ առաջ է գործում ու մեզ կանգնեցնում փաստ առջեւ:

Հարկավոր է զգուշանալ վերաբերվել դեմաքրության հանդեպ բոլոր վայրահաչոցներին: Հիշենք, որ Ուկրաինայում էլ ամեն ինչ սկսվեց կեղծ ու զգես բանավեճից՝ «լինել Ռուսաստանի ծայրագավառ, թե՛ անկախ դեմաքրություն»: Ու սա այն դեմքում, երբ Ուկրաինան մինչւայդանային սահմաններով ուղղակի ռուսական ֆաղափական նախագիծ էր: Որեւէ այլ դեմաքրություն նման սահմաններում երբեւէ «Ուկրաինա» ոչ դասկարացրել է, ոչ դիտարկել: Իհարկե, հանուն ճշմարտության նշենք, որ Հայաստանը Ուկրաինայի հետ համեմատելի է ոչ ավել քան 10%-ով՝ թե՛ աշխարհագրական տարածքով, թե՛ բնական դառնալով, թե՛ արտադրական հզորություններով, թե՛ բնակչության ֆանակով, ծովերով, բերրի հողերով, կայացած ենթակառուցվածքներով, ԵՄ երկրների հետ ունեցած սահմաններով: Բայց արի ու շես, որ նրանց դեմքում էլ սկսեց ծավալվել «ծայրագավառ, թե՛ անկախություն» անհետեթ բանավեճը եւ դրանով նա էլ

հավասարվեց Հայաստանին: Այդպես լինում է միշտ եւ ամենուր, երբ սկսում ես հակառակ ընթացակարգի դասնության եւ աշխարհափառականության տրամաբանությանը:

Սառը դասերազմի շրջանի ամերկյան աշխարհափառականությունն ունի հրաշալի տեսաբան՝ **Նիկոլաս Ափիլդեն**, 1893-1943 (հոլանդական ծագումով ամերկացի, աշխարհափառագետ, որը Աշխարհափառականության կարեւորագույն գործիչ, որդես վերլուծական մեթոդ եւ բանաձեւերի համակարգ, որը թույլ է տալիս մեկնել ամենաարդյունավետ ռազմավարությունը): Հարկավոր է կարդալ նրան եւ վերջ տալ աղու եւ անդուր բանավեճերին, ֆանի դեռ դեմաքրության վերջնական անկումը կանգնեցնելու հնարավորություն ունենք: Հարկավոր է մեկընդմիջ դուրս գալ այն հոգեվիճակից, երբ ինքներս վախենում ենք մեր ուժից, ֆանի որ մեզ վարժեցրել են ուրիշի ուժին: Երբ սովորեցրել են, թե մենք ընտիր հղատակ ենք, խելով կասարող, իսկ հայտնագործություն ենք կասարում, երբ ուրիշի ձեռքի տակ ենք: «Հայ մարդ, շեռում էր Վազգեն Սարգսյան սղարադեքը, հիմա ուրիշը Դու ես: Զո ուրիշը Դու ես... Մի հավասա, թե ֆոթենամին ֆեզնից ուժեղ է: Թեմամուր ուժեղացնողը ֆո վախն է, ֆո ցավն է, ֆո հիմարությունն է»:

Վերանկախացման տարիներին մեր բոլոր ղեկավարներն էլ թերացումներ ու բացթողումներ ունեցել են, բայց վերջին վարչակարգի հասկալիտե արտաքին անորոշ ֆաղափականությունը բացահայտ անդուր եղավ, հետեւաբար դեմ է լին ասղարեքը եւ տեղը զիջի մեկ այլ թիմի: Սակայն միաժամանակ հասկանալի է, որ սրանց հեռանալուց հետո, ով էլ գա, մեծ հաւպանկ, շատ բան միանգամից չի կարողանալու փոխել, ֆանգի աշխարհափառական այս դասավորվածության մեջ եւ մեր այս ողբալի վիճակում խաղալու հնարավորությունները մեծ չեն: Սակայն ենթադրելի է նաեւ, որ այս վարչակարգի կառավարման դրամաներում այդ փորձությունների միջով մենք անցնելու ենք առավելագույն զոհերով ու մեր համար հնարավոր ամենամաքարենդաս արդյունքներով: Նոր իշխանությունները զոնե հնարավորություն կունենան նվազեցնել կորուստները եւ որոշ բաներ ցահել:

Ամենացավալին այն է, որ տարածալիս ամբողջականության սկզբունքին զուգահեռ այլեւս չի կիրառվում ազգերի ինքնորոշման իրավունքը: Սա վերաբերում է նաեւ Հայաստանին եւ առաջին հերթին Հայաստանին: Որեւէ ողջամիտ երկիր չի կարող դա համա-

րել տարածալիս ամբողջականության դեմ ոսնձություն: Հայաստանը կարող էր ճանաչել Ադրբեյջանի տարածալիս ամբողջականությունը եւ միաժամանակ ճանաչել, որ ամեն ազգ, այդ թվում՝ Արցախի հայերը, ունեն ինքնորոշման իրավունք, եթե դա առնվազն անհրաժեշտ է բնաջնջումից փրկվելու եւ բնականոն կյանքով աղբելու համար, առավել եւս, որ ԽՍՀՄ-ի փլուզման դեպքին ԼՂԻՄ-ն ու Նախիջեւանը ինքնավար մարզի կարգավիճակ ունեին: Այս մոտեցումը թույլ կտար՝ ա) դա մասին խոսել, երբ ռեալիտեում են խաղաղ բնակչությանը, կամ երբ ՌԴ-ն ու Թուրքիան տանքնդի են անվանում Ստեփանակերտը, բ) ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհրդի միտք ժամանկ ողջ ֆաղափակիթ աշխարհը լիաձայն կարձանագրեր արցախցիների արժանաղատի ու անվտանգ աղբելու իրավունքը, գ) ՌԴ-ն այս դեպքին չէր ձգտի տեղահանել հայերին, ֆանի որ նրանց առկայությունն անհրաժեշտ է խաղաղադառնների մնալու համար:

Իհարկե, չենք բացառում նաեւ, որ եթե այդ հարցը կարգավորվի Թուրքիայի հետ, աղա շատ հավանական է, որ Արցախի հայությունը հերթական անգամ փոխանակվի ռուսաբնակային օրակարգի մեկ այլ հարցի հետ: Լինի դա Ուկրաինա, ցորեն, Սիրիա, թե այլ կարեւոր հարց, ավելի կարեւոր ֆան ռուսական խաղաղադառնների առկայությունն Արցախում: Այսինքն այս դեպքին շատ կարեւոր է ՄԱԿ-ի կամ միջազգային այլ ձեւաչափով խաղաղադառնների առկայությունը Արցախում, որը կբացառի հայության ցահերի միանձնյա վերավաճառումը թուրքերին: Բազմազգ խաղաղադառններն, ինչ խոսք, ավելի արդյունավետ կլինեն: Դա ՀՀ-ն ու Արցախը դեմ է դառնում աղա ղեւեւ ՄԱԿ-ից, ԵՄ-ից, առանձին առանձին ԱՄՆ-ից, Ֆրանսիայից, Կանադայից, Գերմանիայից, Անգլիայից ու Ճապոնիայից, դ) ՌԴ-ՀՀ մասնակցությամբ դրամաագրերը, հասկալիտե սանկցիաների շրջանցման, ԵԱՏՄ ու ՀԱՊԿ, դեմ է կասեցվել եւ սկսվի դրանց չեղարկման գործընթաց՝ զուգահեռաբար սղատելով Արեւմուտքի հսակ արձագանքին, ե) Հունգարիայի հետ դեմ է կրկին խզել դիվանագիտական հարաբերությունները, աղբել այդ երկրի ֆաղափառների մոտեքը ՀՀ: Թուրքիայի հետ բոլոր տեսակի բանակցությունները եւս դեմ է դադարեցվել: Սա աշխարհին ցույց կտա, որ մենք սկզբունքալիս երկիր ենք:

Վերջապես միտք ըմբռնենք, որ Հայաստանի անվտանգությունն ուղղալիս առանցքի վրա է հենված եւ աղա զործում մասնակցությամբ հենվելու: Իսկ այսօրվա վարչակարգի հեռարան թուրք-աղբեքանական առանցքը ենթադրում է Հայաստանի եւ հայ ժողովրդի ոչնչացում: Իսկ անձամբ **Լավրովի** վաս դեմաքրությունը բնավ այս վարչալիսի ոչ խելամիտ գործողությունները չի արդարացնում: Ուսի վարչալիսի անհատաղ հեռացմամբ փրկվելու հրամայականն ու ՌԴ-Իրան առանցքի հետ նոր որակի հարաբերություններն այլընտրանք չունեն:

Մեր ժողովրդի սկսար մեծամասնությունը սիրում է մեր հարեւան ազգի հասցեին միլիոնավոր անհետեթություններ դուրս տալ՝ նրան ոչխար համարելով, իսկ իրեն՝ բանականության կաճառ: Բայց վերադառնալիս իրականություն: **Երդողանը** գնում է Սոչիում Պուտինին խոնարվելու եւ երկու ձիու վրա խաղալու, իսկ մեր ղեկավարն այդ գերտերության ղեկավարին ասիճանների վրա էր դիմավորում, որ իրեն դառնողները տեսնեն ու ասեն՝ կեցցե մեր հզոր ղեկավարը: Սակայն համոզված են, որ եթե մի օր ԱՄՆ-ի նախագահի դեմաղանը գա ու մեր զոհերի հուճալիսի ղեկավարներն օրերով միտք բարձրաձայնեն եւ իրենց արժեւորված զգան, իսկ երբ հայոց Մեծ Եղեռնի հարյուրամալին Ռուսական կայսրության առաջնորդը, հարգելով մեր ազգային վիճեքը, ժամերով մասնակցում է սզո հանդիսությանը, մարդկային սովորական արժեհամակարգից զուրկ, իր հայրենիքի գոյաբանական հարցերի վրա թաճ ունեցող, որկրամուլ ու սնաղարծ հայի կողմից դա ընկալվեց մի ցինիկ ու ինքնաղարծ ստահակությամբ. «Ինքն ո՞վ ա, բա, ի՞նչ միտք աներ, որ չգար»:

Սիմված են դիմելու մեր ժողովրդին՝ սիրելի՛ հայաստանցիներ, իրավիճակն իրականում շատ ավելի բարդ է, ֆան դասկերացում են Հայաստանի ֆաղափական ուժերը: Այսօր մենք դեմ է դասալիսանենք երկու հիմնական հարցի:

1. Պատրաստ ենք արդյոք Հայաստանը վտանգի տակ դնել Արցախի փրկության համար: Մեր նորագույն դասնությունը եւ մեր ղեկավարների ֆաղափական գործունեությունը հանգեցրել են նրան, որ ժողովուրդը դասալիս չէր զոհաբերել իր երեխաներին աղա զայի համար: Այսօր մենք դեմ է հսակ արձանագրենք, որ այլեւս իմաստ չունի այս հարցը բարձրացնել:

2. Արդյոք դասալիս ենք Հայաստանը, երեւանը փրկելու համար ընկնել արեւմտյան դասալիսի զոհերի տակ, փչացնել մեր հարաբերություններն Արեւմուտքի հետ եւ կանգնել մեր ռազմավարական գործընկերոջ՝ Հայաստանի անվտանգության փաստացի միակ երաշխավորի, մեր տարածաշրջանում միակ եւ հիմնական խաղաղող Ռուսաստանի Դառնության կողմին:

Փորձը ցույց տվեց, որ ներկա աշխարհափառական իրավիճակում իմ կարծիքով Հայաստանը չդեմ է ցարունակի խաղալ երկու լարի վրա եւ ցանսաթի ենթարկել Ռուսաստանին, այլ ուղղակի դասալիս է ամուր կանգնել Ռուսաստանի կողմին: Լավ հասկանում են, որ այս դեմքում եւս մեծ ռիսկեր կան, որ մենք հայտնվելու ենք արեւմտյան դասալիսի զոհերի տակ:

Միջազգային գիտաժողով Երևանում եւ Ծաղկաձորում

2023 թվականի սեպտեմբերի 18-22-ը Երևանում եւ Ծաղկաձորում անցկացվեցին RREPS-2023 «Ռե-լասիվիսական էլեկտրոնների ճառագայթումը դարբերական կառուցվածներում» XIV միջազգային սիմ-պոզիումը եւ MEGHRI-2023 «Էլեկտրոնների, դոզիտրոնների, նեյտրոնների եւ ռենտգենյան ճառագայթների ցրումը արտաբնական ազդակների առկայությամբ» VIII միջազգային գիտա-ժողովը՝ նվիրված ՀՀ ԳԱԱ 80-ա-մյակին: Կազմակերպիչներն են ՀՀ Գիտությունների ազգային ակադե-միայի Ֆիզիկայի կիրառական դոկտրինայի ինստիտուտը եւ Երեւ-անի Պետական համալսարանը:

սիրություններ»,- ասել է ակադեմի-կոս Կոստանյանը:

Գիտաժողովը շարունակվել է Ծաղկաձորում: Ներկայացվել են գի-տական զեկուցումներ՝ նվիրված կոնդենսացված վիճակի ֆիզիկայի եւ ակուստաֆիզիկայի բնագավառ-ների արդիական խնդիրներին, մաս-նավորապես՝ էլեկտրոնների եւ դո-զիտրոնների փոխազդեցությանը դիմադրող մարմինների հետ տարբեր ար-

սաֆին ազդակների առկայության դեպքում, ռենտգենյան ճառա-գայթների եւ նեյտրոնների ցրմանը բյուրեղներում, սերահեղացային, ռենտ-գենյան եւ նեյտրոնային ճառագայ-թումների կիրառություններին:

Միջոցառման շրջանակներում Մեդիում կանցկացվի երիտասարդ գիտնականների միջազգային դոկտ-րոնտերի կոնֆերանսը:

ՍՏԵՓԱՆ ՊՐՊԵՎԿՅԱՆ

ՀՀ ԳԱԱ-ում մասնակիցներին ող-ջունեց է ՀՀ ԳԱԱ Ֆիզիկայի եւ աս-դաֆիզիկայի բաժանմունքի ակադե-միկոս-ֆարսուղար Ռ. Կոստանյանը:

«Կատարեմ, որ այս սիմպոզիումի եւ գիտաժողովի ժամանակ կլինեն հետաքրքիր փոխազդեցություններ, ար-դյունավետ համագործակցություն, իսկ միջոցառման ավարտից հետո կարողանալքան համատեղ ուսումնա-

Արդյունավետ օգտագործելը ջրային ռեսուրսները

ՀՀ-ի էներգետիկ ժողովրդագրի ու-սումնասիրությունները ցույց են տա-լիս, որ ինֆունստ քանակությամբ մասնաբաժանված խողովակաշարի վրա ՀԷԿ-ի կառուցումը ճանաչողական արդյուն-ք է: Առաջարկվում է ՀՀ Ծիրակի մար-զում Սարալանջ համայնքի վարչա-կան սարածի «Մանթաչի քամբար

Արթիկ ֆաղափի քիմիա մարման կայան» ջրատարի 2170մ նիսի հասվածում կառուցել փոքր հզորությամբ հիդրոէ-լեկտրակայան: ՀԷԿ-ի շահագործ-մամբ յուրաքանչյուր տարի կարճաժամկետի արդյունքում կարողանալքան 4.50 մլն. ԿԿՏժ էլեկտրա-կան էներգիա:

Կատեղծվեն նոր աշխատատեղեր, ո-

րը կնդասի աղբահարության կրճա-մանը տարածաշրջանում: Կատեղծվի խնայողությունը տարեկան կարող է կազմել 990 տոննա: Արդյունքում քա-ղաքի միջավայր չի արտադրվի մոտ 9 տոննա ազոտի օֆսիդներ եւ այլ թու-նավոր նյութեր:

ՍՏԵՓԱՆ ՊՐՊԵՎԿՅԱՆ

Ռ՝վ է արտոնում Արցախի (Հայաստանի) էֆթանազիան

⇒ 7 Թերթը գրում է Երդողանի Նախիջեան այցի, Հայաստանին ուղղված միջանցք բացե-լու հորդորի մասին, որը «Երեւանը մինչեւ հիմա մերժել է»: «Թագսե-տիզի» հոդվածը եզրափակվում է հետեւյալ տարբերությամբ: «Կա թուրք-հայկական նորմալացման հեռանա-կար: Սարսակյան գործողությունների ավարտից հետո որոշ ժամանակ կոպիտացվի, մինչեւ մերձեցումը նոր թափ ստանա, հետո կարագանա, կարծիք է հայտնում Անկարայի հա-մալսարանի Կովկասի հարցերով փորձագետ **Օրհան Գաֆարլին**»:

Գերմանական taz-ի սեպտեմբերի 25-ի համարում Թուրքիայի թղթակից **Յուրգեն Գոթցլինը** Սամբուլից գրում է, որ Երդողանը 14 տարի անց Նախիջեանում է, եւ սա խորհրդան-շարժ է: Այնտեղ հանդիպել է Ալիե-լին՝ Չանգեզուրի միջանցքի մասին խոսելու նպատակով: «Այն ժամա-նակ, երբ Ղարաբաղի հայ բնակչու-թյունը փախչում էր, երկու հաղթողնե-րը մնալով էին հաջորդ ֆայլը՝ մի-ջանցք Հայաստանի հարավով, որ Նախիջեանը Ադրբեյջանին միացնե-լով շարունակական կապ կապահով-վի Թուրքիայից Բաքու: Քանի մի-ջանցքը դեռ չկա, նախատեսվում է խողովակաշար կառուցել դեղիկ Նա-խիջեան՝ այն արդեթեանական գա-զով աղբահովելու համար: Բացի այդ, Թուրքիան ցանկանում է այնտեղ ռազմաբազա ունենալ»: Թերթի թղ-թակցի հաղորդմամբ, Երդողանը կու-լիսներում առաջ է ֆաշել իր եւ Պուսի-նի, Ալիեի, Փաշինյանի հետ զագաթ-նաժողով գումարել՝ շեւական խաղա-ղության հասնելու թեմայով: Սակայն մինչ այդ Իսրայելի հարցի կայա-նա Փաշինյան-Միշել-Ալիե-Մակ-

րոն-Շուլց հանդիպումը, որ «Ղարա-բաղի հայերի համար կարող է ուշ լի-նել»:

Սեպտեմբերի 23-ին taz-ը հրատա-րակեց նույն հեղինակի «Երկու կողմն էլ՝ առավելագույն դաշինքներով» վերնագրված հոդվածը: Հեղինակը նկատի ունի թե՛ Հայաստանին, թե՛ Ադրբեյջանին: «Այն, ինչ այժմ կատար-վում է ԼՂ-ում, դասական չափերի ողբերգություն է: Դարձի վեր հայաբ-նակ, հաճախ որոշեց հայ ժողովրդի առատելական հայրենիքի փառա-բանված ԼՂ-ը կարող է ընդամենը մի ֆանի ամսում «մարվել» հայ բնակ-չությունից: 1915-ի ցեղասպանու-թյունից հետո, որին զոհ գնաց Օսմա-նյան կայսրության հայերի մեծ մասը, սա էլ մեծ աղետ է: Վերջին 30 տարի-ների ընթացքում Հայաստանի տարբեր կառավարությունների ավելի խելացի ֆաղափականության միջոցով հնարա-վոր կլինեք կանխել ներկայիս ողբե-րգությունը: Սակայն թե՛ ադրբեյջանցի-ները, թե՛ հայերը առավելագույն դա-հանջների ֆաղափականություն են վարում՝ հարևանը մահացու թեմայի է, և նրա հետ փոխզիջումներն անհ-նարին են», գրում է Գոթցլինը:

Շահ խիս է Գոթցլինի հոդվածը, նա հիշատակում է Սալիմի դերակա-սարման մասին, գովում է Տեր-Պետրո-սյանի ֆաղափականությունը, ասում է, որ սփյուռքի հայերը ոգեւորվել էին Ար-ցախի անկախության հռչակմամբ, դրան էին ուղարկում, կռվում այդ հո-ղը դաշտանելու համար, վարդա-գույն էին շեւում նրա աղագան: Այս հոդվածն ընթերցելիս սկսեցի վե-րանայել կարծիքս հեղինակի մասին: Հիշում եմ նրա հետ «Ազգ»-ի մեր հար-ցազրույցը: 2015-16-ին շահ ակնիվ աջակցում էր, որ Բուրդեպազը ճա-

նաչի Հայոց ցեղասպանությունը, գիր գրեց Գերմանիայի դասախա-նասվության մասին՝ վերնագրելով այն «Սասարում ցեղասպանությա-նը»: Որքան էլ նրա մեղադրությունը Հայաստանի կառավարությունների հասցեին անաչառ լինի, որոշ իմաս-տով՝ միզուցե ուսանելի, սակայն բա-րոյակարճ է արդյոք, երբ նրա մասին գրում է գերմանացի հեղինակը, որի աշխատանքային կեցավայր Թուր-քիայում մեր հանդեպ ցեղասպանու-թյունը շարունակում են ամենօրյա ու-րացմամբ, իսկ Ադրբեյջանում հայե-րիս հանդեպ վերալ նվաստացմանը զուգահեռ հենց այսօր եղեռն են իրա-կանացում: Ուրեմն ֆանի դեռ հա-վասարության նշան են դնում իր բնօրրանը զենիվ դաշտանող մար-դու եւ նրան լլկող ու սղանող, նրա հարսությանը սիրացող ոճրագործի միջեւ, ընթացող ցեղասպանությունը չեն շեւում, հավաս չեն ներհնչում ո՛չ իրենց գրեքը, ո՛չ էլ՝ մղումները: Գոթցլինը ցեղասպանություն եզրն այստեղ չի գործածում, իր կառավա-րության ղեկավարի, ազգակիցների եւ «հարց լուծողների»՝ **Շուլցի, Ու-սուլա ֆոն դեր Լայենի, Աննալենա Բերթոլի** հասցեին մեղադրում է ին-չեցնում, թե նրանք թեւ են սալիս ոճ-րագործին:

Երկու կողմին՝ զոհին եւ ոճրագոր-ծին հավասարեցնելու բարոյագուրկ չափումը մեզ հուշում է լուռ չնմալ, ճայնել նաեւ նրանց փոխարեն, որ ոճ-րին զոհ գնացին, միզուցե հայոց Նյուրնբերգը կանխի Արցախի դեպ-կանության ինֆունդարման հայա-րարության իրականացումը:

Բոլոր հայերը կողմ չեն էֆթանա-զիային:

ՄԵՆԱՏՏ ՏՈՎՊԵՓՅԱՆ
Գերմանիա

Գոնե այս անգամ սառնասիւրս...

⇒ 11 Բայց ներկա դրսին սա միակ ճանադարին է փրկելու Հայաս-տանն ու Հայաստանում ադորդ հայ ժողով-րդին հետագա վսանգներից ու աղագա ավե-րածություններից: Պետք է էնդիաները մի կողմ դնել եւ իսկադես նայել, թե ինչ է կա-սարվում մեր տարածաշրջանում, որտեղ Հա-յաստանն ունի մեկ ռազմավարական բարե-կանական դեպքում՝ դա Ռուսաստանն է: Իրանը, որը նույնպես գնվում է արեւմյան դաշտամիջոցների սակ եւ որին նաեւ հաս-կանալի ու հոգեհարագա է ռուսական երկ-բեւեռ աշխարհը, նույնպես դեմ է, որ Հայաս-տանը խաղա երկու դարանի վրա եւ փորձի արեւմյան խաղացողներին ներգրավել տա-րածաշրջանային խնդիրների լուծման մեջ: Սա է իրականությունը, այս իրականության հետ դեմ է հաշվել հանուն Հայաստանի, հանուն Արցախի, հանուն հայ ժողովրդի՝ իր հայրենիքում ազատ ադրելու իրավունքի: Գաղտնի չէ, որ 2018 թ. մայիսից մինչ օրս այս իրականությունների հիմնական հեռարանը մնում են ռուսները: Սա իհարկե չի նշանա-կում, որ ամերիկացիները, անգլիացիները, ֆրանսիացիները կան թուրքերը մեր դեմ են: Ա-մենեւին: Բոլորին ձեռք են սալիս անողնա-շար, անսկզբունքային եւ անգրագետ հայաս-տանյան ներկա իրականությունները: Եվ ես ոչ մեկին չեմ մեղադրում, որովհետեւ յուրաքան-չյուրն իր օտին է հետադրում: Պարզից էլ դարձ է, որ այս արհավիրքը կախվեց մեր գլ-խին միայն այն դաշտանով, որ անուղեղ, ան-գիտակից, անդասախանասու կերպով Ռու-սաստանին դեմ գնացիք: Այսօր էլ ամեն ահել ու ձվից նոր դուրս եկած ջախել իր դարսն է համարում ռուսներին հայիդել, չհասկանա-լով, որ մեր գոյությունն ու անվսանգությունը ռուսական օտերով է դայանաւորված, որ առանց ռուսական ներկայության մենք ա-ռայժմ գոյության այլ ռեսուրս չունենք:

P.S. Գիտեմ, այս տեսակետի ընդդիմացող-ները ինչ չեն, որ դաշտության մեջ մի օտի ի-րավիճակներում ռուսները մեր հանդեպ եր-կակի խաղեր են խաղացել: Ընթերցելով սա-կայն այն դարձ իրողությունը, որ յուրաքան-չյուր ազգ ու դեպքում առաջնորդվում է նախ եւ առաջ իր օտերով, հորդորում եմ բո-լորիս, ֆանի դեռ ուշ չէ, տեղ գրավել այդ օտ-երի ծիրում եւ օգսվել դրա ընձեռած հնարա-վորություններից:

26.09.2023

«ԱԶԳ» ՀԱՐԱԹԱԹԵՐԹ
Հրատարակչության ԼՖ տարի
Հրատարակիչ
«ՎԱՀԱՆ ԹԵՔԵՅԱՆ»
սոցիալ-մեակության հիմնադրամ

Երեւան, Սայաթ-Նովա 21Ա,
Տարածք 48, Երեւան 0001

e-mail: info@azg.am
azgdaily@gmail.com

www.azg.am

Գլխավոր խմբագիր
ՅԱԿՈԲ ԱԲԵՏԻՔԵԱՆ

Հաշվադատություն (զովագր)
հեռ. 010 582960

Համակարգչային շարունակ
«Ազգ» թերթի

Թերթի միջերի անբողջական թե՛ մասնակի արտա-դրումները տղագիր մասնակի միջոցով, ռադիոհեռու-ստեւտութեամբ կամ համացանցով, առանց խմ-բագրութեան գրաւոր համաձայնութեան խոսի ար-գելում են հանձնայն ՀՀ հեղինակային իրաւունքի մասին օրէնքի:

Միջերը չեն գրախօսում ու չեն վերադարձում:
Գ տարով յորտածները գովագրային են, որոնց բովան-դակութեան համար խմբագրութիւնը դասախանաս-տութիւն չի կում:

“AZG” Weekly
Editor-in-chief H.AVEDIKIAN
Phone: 374 010 582960